# *Milliyetçi ve Antikomünist 'Millî Yol' Dergisi'nin (1962) Bir Tahlili*

*Halil AKKURT*

Dr. Öğr. Üyesi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

E-Mail: halil.akkurt@yahoo.com

ORCID ID: 0000-0002-6537-2839

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 12.07.2020 Kabul Tarihi / Accepted: 01.04.2021

**ÖZ**

AKKURT, Halil, **Milliyetçi ve Antikomünist 'Millî Yol' Dergisi'nin (1962) Bir Tahlili**, CTAD, Yıl 17, Sayı 33 (Bahar 2021), s. 377-408.

1950'lerin ortasından itibaren Demokrat Parti iktidarını devirmek için Türk Silahlı Kuvvetleri içerisinde çeşitli cuntacı örgütlenmeler oluşmaya başlamıştır. Bunların önemli bir kısmı birleşerek 27 Mayıs 1960 tarihinde iktidarı devirmiş ve Millî Birlik Komitesi'ni (MBK) oluşturarak ülke idaresini üstlenmiştir. Ancak MBK üyelerinin 27 Mayıs Müdahalesi sonrası için ortak ve açık bir programının olmaması, üyelerin kimi anlaşmazlıklar yaşamasını beraberinde getirmiştir. Bu duruma MBK içerisindeki kimi kişi veya gruplara kendisini yakın hissetsin hissetmesin, Müdahale'den memnun ama sonrası gelişmelerden memnun olmayan kesimler ile MBK içerisinde yer bulamayan kişilerin varlığı da eklenince, yeni bir mücadele ortamı doğmuştur. Çeşitli öbekler, daha ziyade Müdahale sonrası ara dönemin sonlandığına işaret eden ve ülkede gidişatın tam olarak değilse bile ana hatlarıyla hangi yönde olacağına dair bir tablo yaratan 15 Ekim 1961 seçimleri sonrasında çeşitli araçlarla seslerini duyurmak için harekete geçmiştir. *Millî Yol*, bu öbeklerden birisi olarak 1962 yılının hemen

başlarında yayına başlamıştır. MBK üyelerinden olup sonradan tasfiye edilen, Alparslan Türkeş'in yanında yer almıştır. 27 Mayıs Müdahalesi'nin ana amacından saptırıldığı düşüncesiyle kimi kişilere ve tutumlara eleştiriler yöneltmiş; sahiplenmiş olduğu Türkçü kimlik doğrultusunda sürece bir yön kazandırmaya çalışmıştır. Sürecin başka yöne evirilmesi yönünde hareket ettiğini düşündüğü ve Türklüğün varlığına karşı tehlike olarak gördüğü komünizmi, komünist ülkeleri, Türkiye'deki komünistleri ve onlarla ilişki içerisinde gördüğü kesimleri karşısına almıştır. Bu aynı zamanda onun siyasi, tarihî, iktisadi bütün değerlendirmelerinde antikomünist bakışı temel almasını ve Soğuk Savaş döneminin ikiliği içerisinde Amerika Birleşik Devletleri'nin tarafını seçmesini beraberinde getirmiştir.

*Anahtar Kelimeler*: 27 Mayıs Müdahalesi, Alparslan Türkeş, Türkçülük, Irkçılık-Turancılık, Antikomünizm.

**ABSTRACT**

AKKURT, Halil, **An Analysis on the Nationalist and Anticommunist Magazine 'Millî Yol (The National Path)' (1962)**, CTAD, Year 17, Issue 33 (Bahar 2021), pp. 377-408.

As from the mid-1950s, various junta organizations began to form within the Turkish Army to overthrow the ruling Democratic Party. A significant part of these merged together and overthrew the power on May 27, 1960, and formed the National Unity Committee (NUC) and took over the country's administration. However, the fact that the NUC members did not have a common and open program for the post-Intervention of May 27 created some disagreements among them. In addition to this, the presence of people who were content with the Intervention, some of which were close to some individuals or groups within the NUC, but who were not content with the post-developments, and those who cannot find a place in the NUC, had created a new challenge. After the elections of October 15, 1961, which signaled that NUC era ended and created a picture of the direction of the route in the country, some clusters took action to make their voices heard by various means. *Milli Yol* started publishing in early 1962 as one of these clusters. It was sided with Alparslan Turkes, who was one of the members of the NUC and was later discharged. With the thought that the Intervention was diverted from its main purpose, it criticized some people and attitudes; it tried to give direction to the process in line with the Turkism identity it owned. It confronted communism, the communist countries, the communists in Turkey and the segments it saw in relation to them, which he thought were trying to divert the process and which it saw as a danger to the existence of Turkishness. This also led it to base the anticommunist view on all his

political, historical and economic evaluations and to choose the side of the United States in the bipolarity of the Cold War period.

*Keywords:* Intervention of 27 May 1960, Alparslan Türkeş, Turkism, Racism-Panturanism, Anticommunism.

**Giriş**

Demokrat Parti (DP), 1950 yılında iktidara geldiğinde, Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) içerisindeki çoğunluğu alt düzey bir subay kesimi, DP'nin ordunun içinde bulunduğu koşulları iyileştirmeyeceği hatta orduyu daha kötü koşullara sürükleyeceği düşüncesine sahip olmuştur. DP'nin 1954 seçimlerini de kazanması, bu kesimde DP'nin seçimle iktidardan uzaklaştırılamayacağı kanaatini doğurmuş; iktidarı devirmek amacıyla birbirinden habersiz ve birkaç kişiden oluşan birçok komitenin kurulmasını beraberinde getirmiştir. Zaman içerisinde DP'nin muhaliflere yönelik izlediği siyaset bu komitelere katılımları arttırmıştır. 1950'lerin sonuna doğru birbirlerinden haberdar olmaya ve birleşmeye başlayan komiteler, kendi aralarında bölünmelere vesile olmama ve etkili isimlerin komitelere katılımını zorlaştırıcı bir adım atmama gayesiyle iktidarın ele geçirilmesinden sonraki süreci tartışmaya açmamıştır. Oysa bu komiteler, gelecek için bambaşka düşüncelere sahip subaylar barındırmıştır.[1]

Sözü edilen komitelerin bir birleşimi 27 Mayıs 1960 tarihinde DP iktidarını devirmiş ve 38 üyeden müteşekkil Millî Birlik Komitesi'ni (MBK) kurarak ülke idaresini eline almıştır. Ancak komite üyeleri arasındaki -başta güç mücadelesi ve demokratik sürece ne zaman dönülmesi gerektiği hususundaki- ayrılıklar 14 üyenin 13 Kasım 1960 tarihinde MBK'den tasfiye edilmesiyle sonuçlanmıştır. Tasfiyeyi gerçekleştirenler, en kısa sürede seçimlerin yapılması ve olağan sürece geçilmesi düşüncesindeki üyeler olmuş, nihayetinde 15 Ekim 1961 tarihinde genel seçimler yapılmıştır.[2] Seçimlerin ardından gelen süreç ise gelişmeler ve gelecek hakkında söyleyecek sözü olanlar için yeni bir düzlem yaratmıştır.

*Millî Yol*, seçimlerin uygun olmayan koşullar altında gerçekleştiği ve varılan neticenin "*millî irade*"yi temsil etmediği iddiasıyla, gelinen noktadan rahatsızlığını dile getiren öbeklerden birisinin sesi olarak yayın hayatına başlamıştır.[3] "*Haftalık Tarafsız Siyasî Milliyetçi Haber Dergisi*" ifadesiyle 1962 yılı boyunca, 16 sayfa olarak

[1] Tanel Demirel, *Türkiye'nin Uzun On Yılı: Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs Darbesi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2. Basım, İstanbul, 2016, s. 344-357.

[2] MBK'nin oluşumu; MBK içindeki gruplar, görüş ayrılıkları ve tasfiye konularını içeren yeni sayılabilecek bir çalışma için bk. Ferit Salim Sanlı, *Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisinden Milliyetçi Hareket Partisi'ne -Tarihî Süreç, İdeoloji ve Politika- (1960-1969)*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2019, s. 131-216.

[3] "Tek Kurtuluş Yolu: Yeni Seçime Gidilmelidir", *Millî Yol*, Sayı 2, 2 Şubat 1962, s. 1, 12.

ve 48 sayı yayımlanmıştır. Derginin öncülüğünü Türkçü kimliği ile bilinen İsmet Rasin Tümtürk yapmıştır. Tümtürk, 1939-1940 yıllarında Türkçü Reha Oğuz Türkkan'ın öncülüğündeki Gizli Görem Cemiyeti ile ilişkili Kitap Severler Kurumu'nun Üniversiteler Kolu Başkanlığı ve İstanbul Şubesi Başkanlığı görevlerinde bulunmuş; 1944 Irkçılık-Turancılık Davası'nda Nihal Atsız ve Alparslan Türkeş ile birlikte yargılanmış bir isimdir.[4] 1950-1952 yılları arasında yayımlanan ve merkezinde Atsız'ın bulunduğu *Orkun* dergisinin sorumluluğunu almıştır.[5] *Millî Yol*'u da ilk olarak 1960 yılı sonbaharında çıkarmaya niyetlenmiş ama sermaye sorununu ancak bir yıldan fazla bir zaman sonra çözebildiğinden[6] derginin ilk sayısını 26 Ocak 1962'de yayımlayabilmiştir.

*Millî Yol*'un ikinci sayısıyla birlikte bir önceki sayının kaç adet basıldığı bilgisi verilmeye başlanmıştır. Buna göre derginin baskı adedi ilk sayıda 30.270 olmuş, sekizinci sayıya gelindiğinde 19.000'e düşmüştür. İlerleyen sayılarda derginin baskı adedi daha da düşmüş olmalıdır ki dergide sonraki sayıların baskı adedine ilişkin bilgi verilmemiştir. Dergide zaman zaman satışların baltalanmaya çalışıldığı, dergiyi satacak bayi sayısının ve abone sayısının arttırılması için çaba gösterilmesi yönünde okurlardan ricada bulunulması bu tespiti doğrulamaktadır.[7]

Kimileri *Millî Yol* yayına başlayacağı zaman Atsız'ın bu derginin de merkezinde yer alacağı düşüncesine kapılmış olsa da Atsız, dergiye birkaç yazı göndermekle yetinmiştir. Dergide yer alan, aşağıda değinilen, "Nurculuk" ile ilgili yazı serisine de eleştiri yöneltmiştir.[8] Bunun üzerine ilk iki yazısı imzasız yayımlanan serinin üçüncü yazısında Tümtürk, kendi imzasını kullanmış ve tartışmalı konuların muhatabının kendisi olduğunu belirtmiştir. Dergide "*serbest kürsü*" yaklaşımı dışında ilk defa, yazar ve *Millî Yol* imzası arasında ayrım yapılmıştır. Bu serinin ardından ise derginin yayın hayatına son verilmiştir. Gerçi

---

[4] Elif Akar, *Türkiye'de Türkçülük, Turancılık ve Yargılamalar (1940-1950 Arası Dönem)*, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2019, s. 64, 85-87, 108, 197-198, 208-209.

[5] Ozan Karabulak, *Atsız ve Türkçülüğün Yarım Asrı: Süreli Yayınlarda Türk Milliyetçiliğinin Seyri (1931-1974)*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2018, s. 71.

[6] Sermayenin önemli bir kısmı, inşaat işlerinde çalışan Nihat Bozkurt ve Necati Bozkurt kardeşlerin birikimlerini tahsis etmesiyle sağlanmıştır. Küçük bir kısmı İlhan Darendelioğlu tarafından sağlanmıştır. Altan Deliorman hem sermayeye doğrudan katkı sunmuş hem de birkaç yıl önce üniversite öğrencisiyken arkadaşlarıyla birlikte ülkü faaliyetleri için topladıkları paranın bu sermayeye aktarılmasını sağlamıştır. bk. Altan Deliorman, *Tanıdığım Atsız*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1978, s. 192-194, 249-250.

[7] Birkaç örnek için bk. "Okurlarımıza: Dikkat", *Millî Yol*, Sayı 10, 30 Mart 1962, s. 6; "Okurlarımıza", *Millî Yol*, Sayı 19, 8 Haziran 1962, s. 7; "Okurlarımıza", *Millî Yol*, Sayı 27, 3 Ağustos 1962, s. 11.

[8] Deliorman, *age.*, s. 331-335.

Tümürk, son sayısındaki yazısında derginin yayına sadece ara verdiğini söylemiştir. Gerekçe olarak öncelikle maddi sorunları göstermiş ardından *"[m]illiyetçi cephenin tanınmış bazı şahısları[nın] Millî Yolun günün siyasi hâdiselerine karışan ve dar mânâda milliyetçilik mevzularının dışında kalan konuların da tartışmasına girişen bir haftalık siyasî aktüalite dergisi olarak çıkmasını doğru bul[madıklarından]*" söz etmiştir. Maddi sorunların bir şirket kurularak çözüleceği, milliyetçiler arasında yayın konusundaki görüş ayrılıklarının da tartışılarak bir karara bağlanacağı inancıyla, dolayısıyla derginin kısa bir süre sonra tekrar yayına döneceğini düşündüğünden, ilgili yazıda muhabir adaylarına bilgilendirmede bile bulunmuştur.[9] Ne var ki derginin bir sonraki tek sayısı, dört sayfalık bir "*özel haber sayısı*" olarak yaklaşık iki yıl sonra çıkabilmiştir. Tümtürk, burada derginin çıkışı için zorunlu görülen şirket ancak kurulabildiğinden ve *"[m]illiyetçilik âleminde tanınmış bazı kişiler ile [arasında] müşterek çalışmayı imkânsız kılacak tam bir irtibat kesilmesi ol[duğundan]*", *Millî Yol*'un yayına ara verdiği yerden devam ettirilemediğini belirtmiştir. Derginin yayınının sürdürülmesi konusundaki umudunu dile getirmiş ama bu konuda "*taahhütte*" bulunmadığını eklemiştir. Öte yandan yayına devam ettiğinde *Millî Yol*'un milliyetçilik anlayışının nasıl olması gerektiği ile ilgili olarak "*tartışmalı bazı noktalarda*" düşüncelerini açıklamıştır. İlk olarak "*İslâmiyet, milliyetçiliğin temel unsurlarındandır*" diyerek daha önce sözünü ettiği "*bazı şahıslara*" mesajını iletmiştir.[10] Ancak *Millî Yol*, bütün umutlara rağmen kaldığı yerden yayın hayatına devam edememiştir.

*Millî Yol* ile ilgili en ayrıntılı bilgiler Altan Deliorman'ın Atsız ile anılarını aktardığı çalışmasında yer almaktadır. Burada derginin yayına başlama sürecine, kimi sayı ve yazıların hangi bağlamda ortaya çıktığına, derginin kapanış öyküsüne dair bilgiler bulunabilir.[11] Bunun dışında *Millî Yol*, Türkçü dergilerle ilgili bir çalışmada kısaca tanıtılmış;[12] onun Türkeş'e yaklaşımına odaklanan bir çalışmada kimi teknik özelliklerine ilişkin bilgiler verilmiştir.[13] Dönemin ele alındığı birçok çalışmada kaynak olarak kullanılmaya başlanmışsa da[14] örneğin Türk milliyetçiliğinin seyrini süreli yayınlar üzerinden gösterme gayretinde olan

[9] İsmet Tümtürk, "Millî Yol Neşriyatına Ara Veriyor", *Millî Yol*, Sayı 48, 28 Aralık 1962, s. 3.

[10] İsmet Tümtürk, "Asya Şirketi Kuruldu", *Millî Yol*, Sayı 49, 20 Kasım 1964, s. 1-4.

[11] bk. Deliorman, *age*., s. 192-194, 249-259, 269-335.

[12] bk. Necmeddin Sefercioğlu, *Türkçü Dergiler*, Türk Ocakları Ankara Şubesi Yayınları, Ankara, 2008, s. 53.

[13] bk. Murat Yılmaz, "Millî Yol Dergisinde Alparslan Türkeş İmajı", *Doğumunun 100. Yılında Alparslan Türkeş'e Armağan*, Ed. Saadettin Yağmur Gönenç, Tuba Tombuloğlu, Berikan Yayınevi, Ankara, 2018, s. 163-180.

[14] Örneğin bk. Sanlı, *age*.; Bayram Koca, *"Kürtler Aslında…": Uç Sağın Kürtlere Bakışı*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2021.

bir çalışmada kendisine yer verilmemiştir.[15] Başka hiçbir yerde de derginin içeriği bütünlüklü olarak tahlil edilmemiştir. Bu makalede, bu açığın kapatılması yolunda çaba sarf edilmiş; *Millî Yol*'un hangi konu ve isimleri nasıl ele aldığı incelenmiştir. Yukarıda belirtilen nedenle, gerekmedikçe metin içerisinde derginin yazarlarına atıf yapılmamış, bütün yazılar *Millî Yol* imzasıyla eş tutulmuştur.

**27 Mayıs Müdahalesi'ne ve Ertesindeki Gelişmelere Bakış**

*Millî Yol*, 27 Mayıs 1960 sabahı radyoda okunan 27 Mayıs Bildirisi'nin kardeş kavgasına son vermek ve tarafsızlık içinde demokrasi mekanizmasını yeniden işler hale getirmek yönündeki içeriğine vurguda bulunarak 27 Mayıs Müdahalesi'ni sahiplenmiştir. Aynı içeriğin 27 Mayıs Müdahalesi'nin milletçe sahiplenilmesine ve TSK'nın, kendi içinde sadece küçük bir grubu temsil etmesine rağmen MBK'ye rıza göstermesine neden olduğunu da öne sürmüştür. Bununla birlikte, 27 Mayıs Müdahalesi gerçekleştirilirken önemli roller üstlenmediğini ve ayrıca bir etki gücüne sahip olmadığını iddia ettiği kimselerin MBK'ye dâhil edilmesinin söz konusu içeriğin aksi istikametinde adımlar atılmasına ve "*hakiki*" 27 Mayıs'a ihanet edilmesine yol açtığı kanaatinde olmuştur. Bu nedenle daha ilk sayılarıyla birlikte ve millî menfaat sağlayacağı düşüncesiyle bu süreci tartışmaya açmıştır.[16]

*Milli Yol*'un saptırılmış olarak gördüğü ve kitlelere daha çok ulaşmış olduğunu itiraf ettiği açıklamaya göre, 27 Mayıs Müdahalesi, neye mal olursa olsun "*kötü*" olan DP yerine "*iyi*" olan CHP'yi iktidara taşımayı amaçlamıştır. *Millî Yol*, bu açıklamanın kaynağı olarak MBK içerisindeki bir grup subaya işaret etmiştir. Aslında güçsüz durumda bulunan bu grubun 13 Kasım 1960'ta MBK'nin 14 üyesini (*Ondörtler*)[17] tasfiye ederek partizanca bir tutumla sürece yön vermeye başladığından yakınmıştır.[18] Bu gelişmenin arka planını 27 Mayıs Müdahalesi'nin kısa bir süre öncesine dayandırmış, gelişmedeki öncelikli sorumluluğu da Cemal Madanoğlu'na yüklemiştir. "*Türk ordusunu sırtından hançerleyen*" ve bu nedenle "*Yüzellilikler*" içinde yer almış birisinin oğlu olduğunu hatırlattığı Madanoğlu'nu, iktidarı ele geçirmek üzere girişilen harekete bir blöf ile gönülsüzce katılmak durumunda bırakılmış bir general olarak tanıtmıştır.[19]

---

[15] bk. Karabulak, *age*.

[16] "27 Mayıs ve Sonrası", *Millî Yol*, Sayı 2, 2 Şubat 1962, s. 3.

[17] Bu isimler şunlardır: Fazıl Akkoyunlu, Ahmet Er, Orhan Erkanlı, Numan Esin, Orhan Kabibay, Mustafa Kaplan, Muzaffer Karan, Münir Köseoğlu, Muzaffer Özdağ, İrfan Solmazer, Şefik Soyuyüce, Dündar Taşer, Alparslan Türkeş.

[18] "27 Mayıs ve Sonrası: 2", *Millî Yol*, Sayı 4, 16 Şubat 1962, s. 8-9.

[19] "27 Mayıs ve Sonrası: 3", *Millî Yol*, Sayı 7, 6 Mart 1962, s. 8-9. *Millî Yol*'un anlatımı bazı yanlış tespitlerin yapılmasına kapı aralayabilecek niteliktedir. MBK içerisinde iktidarın hemen CHP'ye teslim edilmesini talep eden iki grup bulunmaktadır. Bunlardan ilki, doğrudan CHP ile irtibat

*Millî Yol*, koşulsuz bağlılık görüntüsünden kaçınarak,[20] kendisini *Ondörtler*'den birisi olan ve "*ömrü boyunca yalnız Türklük sevgisi ve ordu sevgisiyle hareket etmiş*" Alparslan Türkeş çizgisinde konumlandırmıştır.[21] Birçok kez kapağına taşıdığı Türkeş'i[22] öne çıkarmak ve onun haklılığını ortaya koymak için büyük çaba harcamıştır. Daha ilk sayısında, Türkeş'in, kapatılmış bulunan DP'nin yöneticileri hakkında alınmış bulunan idam kararlarının infazının nasıl menfi sonuçlar doğuracağına ilişkin Gürsel'e yazdığı mektubu "*tarafsız*" bir tutumla ve tarihi bir vesika olarak yayımladığını öne sürmesi bu tutumun ilk örneklerindendir.[23] 10. sayısında yayımladığı ikinci tarihi vesika "*tesadüfen*" yine Türkeş'in bir mektubu olmuş; öyle ki idam kararlarının ertesinde yazılmış olan bu mektubun yayımlandığı sayı Tedbirler Kanunu'na göre toplatılmıştır.[24] Samimiyetle kaleme alınmış olmak kaydıyla zıt görüşler bile olsa bunlara sayfalarında yer vereceğini belirterek yayımladığı ilk yazı, hem de en dikkate değer yazılarına yer verdiği orta sayfalarında bu türden serbest yazıların görünebildiği tek yazı, adı açıklanmayan bir emekli subayın Türkeş hakkında olumlu görüşlerini içermiş ve onun 27 Mayıs Müdahalesi'ndeki önemini anlatmıştır.[25] Türkiye'ye dair dış basından iktibas ettiği nadir yazılardan birisinin Türkeş'in TSK içerisindeki itibarının yüksek olduğunu dile getiren bir inceleme olması elbette tesadüf değildir.[26] Tarihin milletin malı olduğu gerekçesiyle artık

---

kurduğu vaki olan Ekrem Acuner, Refet Aksoyoğlu, Fikret Kuytak grubudur. Bu çekirdek grubun yanında CHP'ye destek veren grubu, havacı subaylar Mucip Ataklı, Haydar Tunçkanat, Emanullah Çelebi oluşturmaktadır. Geri kalan üyelerin bir kısmı MBK içerisindeki gruplaşmaların seyrine göre CHP'li kanatla ilişkilerini geliştirebilmiştir. Bir an önce demokratik düzene geçilmesini talep eden ("*demokrat*") üyelerin bir kısmı ile tarafsız üyelerin bir kısmı bunlardandır. Ancak bunların hiçbirisi CHP'lilerin MBK içerisinde ağırlık oluşturduğu anlamına gelmemektedir. Üstelik Cemal Madanoğlu CHP'li kanatla ilişkilerini geliştirmeyen "*demokrat*" üyelerden birisi olma vasfını korumuş; MBK Başkanı Cemal Gürsel, CHP ile mesafeli bir ilişki kurmaya çalışmıştır. bk. Ümit Özdağ, *Menderes Döneminde Ordu-Siyaset İlişkileri ve 27 Mayıs İhtilali*, Boyut Kitapları, İstanbul, 1997, s. 173, 283, 313, 315, 342-343, 350.

[20] "27 Mayıs ve Sonrası: 2", s. 9; "14'ler ve Numan Esin Meselesi", *Millî Yol*, Sayı 21, 22 Haziran 1962, s. 7.

[21] "14'ler ve Numan Esin Meselesi", s. 7, 10-12; "14'ler Efsanesi", *Millî Yol*, Sayı 27, 3 Ağustos 1962, s. 3-4. *Millî Yol*'un Türkeş'e yaklaşımına odaklanan bir çalışma için bk. Yılmaz, *age*., s. 163-180.

[22] bk. 7, 10, 11, 12, 27. sayılar.

[23] "Türkeşin Gürsele Mektubu", *Millî Yol*, Sayı 1, 26 Ocak 1962, s. 7.

[24] "Tesadüfen" ifadesi *Millî Yol*'a aittir. bk. "Toplatılan 10uncu Sayımızın Hikâyesi", *Millî Yol*, Sayı 11, 6 Nisan 1962, s. 3.

[25] "Alparslan Türkeş Hakkında Bir Görüş", *Millî Yol*, Sayı 6, 2 Mart 1962, s. 8-9. Bu yazının Dündar Taşer tarafından kaleme alındığı yönündeki iddiaları zayıf bulan bir yorum için bk. Sanlı, *age*., s. 243, dipnot 543.

[26] "Le Monde'un Gözüyle Türkiye", Millî Yol, Sayı 4, 16 Şubat 1962, s. 11-12.

tarih olmuş (gerek ilk gerekse 13 Kasım 1960 sonrası) MBK kararlarının millete açıklanmasını talep ederken,[27] asıl olarak, anlaşıldığında toplum tarafından meşru görülemeyeceğini düşündüğü Türkeş'in tasfiyesi sürecinin ortaya konmasını arzulamıştır. Öte yandan Türkeş'in itibarını zedelemek maksadı taşıdığını düşündüğü kimi adımlara[28] ve Türkeş'in "*CHP'nin TSK ve MBK içerisindeki uzantıları*" diye saydığı isimlere[29] karşı cephe almıştır.

*Millî Yol*, *Ondörtler*'i haksızlığa uğramış kimseler olarak değerlendirmiş ama aralarında ortaklık göremediği bu kimseleri bir bütün olarak muteber saymamıştır. "*13 Kasım müfritleri*" diye tanımladığı MBK'deki tasfiyeyi gerçekleştirenlerin CHP ve İsmet İnönü sempatizanlığında ortaklaştıklarını; tasfiye edilenlerin ise bir bütün olarak ne bunun zıddı bir tutumda bulunduklarını ne de başka bir tutumda ortaklık gösterdiklerini iddia etmiştir. *Ondörtler*'den kimilerinin bir hareket birliği yaratmak yönündeki çabalarına zarar vermemek adına da bu düşüncelerini ancak belirli bir tarihten sonra açık etmiştir.[30] O tarihe kadar, tasfiyelerinden sonraki süreçte sürgün niteliği taşıyan yurtdışı görevlere tayin edilen *Ondörtler*'i bir bütün olarak ama sınırlı kez sayfalarına taşımıştır. Onların yurda dönebilmeleri hususunda yapılan farklı türden resmî açıklamalara dair bir haber[31] ile 27 Mayıs Müdahelesi'nin ikinci yıl dönümünde Beyazıt Meydanı'na üzerinde "*14'ler*" yazan bir çelengin bırakılmasına dair haber[32] bu minvaldedir. Bu tutumun bir tek istisnası olmuştur. Söz konusu istisna, sosyalist *Yön* dergisinde *Ondörtler*'den Numan Esin'in adıyla yayımlanan bir değerlendirme üzerine gerçekleştirilmiştir. *Yön*'deki değerlendirmede 27 Mayıs Müdahalesi'nin yeni bir düşün ortamı yaratması, ülkenin sosyal ve ekonomik sorunlarının salt siyasi söylemlerle çözülemeyeceğini göstermesi onun asıl başarısı olarak sayılmıştır. Ayrıca *Ondörtler*'in temsil ettikleri "*cereyan*", statükonun karşısında ve ilericilik safında tanımlanmış; onların tasfiye ediliş sürecinde "*sermaye piyasası[nın] ihtilalin sosyal*

[27] "MBK Zabıtları Açıklansın", *Millî Yol*, Sayı 3, 9 Şubat 1962, s. 1.

[28] Örneğin bk. "Haftanın Özü", *Millî Yol*, Sayı 5, 23 Şubat 1962, s. 2; "Türkeş'in Vatandaşlıktan [I]skatı", *Millî Yol*, Sayı 7, 6 Mart 1962, s. 5; "Yine Türkeş", *Millî Yol*, Sayı 7, 6 Mart 1962, s. 5-6; "Getirin Bir Kasap Süngeri", *Millî Yol*, Sayı 8, 16 Mart 1962, s. 4; "27 Mayıstan Sonra Başbakanlıkta Ahmet Salih Korur'un Kasaları Nasıl Açıldı", *Millî Yol*, Sayı 12, 13 Nisan 1962, s. 11-13; "Apaydın Hücumda", *Millî Yol*, Sayı 27, 10 Ağustos 1962, s. 3-4.

[29] Bu isimler şunlardır: Mucip Ataklı, Osman Köksal, Ekrem Acuner, Cemal Madanoğlu, Sami Küçük, Fikret Kuytak. Türkeş'in, mektubunda sözünü ettiği isimlerden birisinin veya bir kısmının nokta işaretleriyle gizlenerek *Millî Yol* tarafından yansıtılmadığı da belirtilmelidir. bk. "Alparslan Türkeş'in İdam Cezalarının İnfazından Sonraki Yeni Bir Mektubu", *Millî Yol*, Sayı 10, 30 Mart 1962, s. 5.

[30] Bu tutumun dillendirilmesi konusunda bk. "14'ler Efsanesi", s. 3-4.

[31] "14'lerin Dönüşü", *Millî Yol*, Sayı 4, 16 Şubat 1962, s. 4.

[32] "Harbiyeli Aldanmaz", *Millî Yol*, Sayı 18, 1 Haziran 1962, s. 4.

*cephesinin karşısında*" yer almış olmasından söz edilmiştir.[33] *Millî Yol*, bir tekzip de yayımlamadığına göre Esin'e mal etmekte beis görmediği bu değerlendirmeyi öfkeyle karşılamıştır. Uzun sayılabilecek bir yazıyla Esin'i eleştirmiş, onu "*Türkçülük düşmanı ve Moskof taraftarı solların safına geçmiş*" birisi olarak tanıtmıştır.[34]

*Millî Yol*'un eleştirisindeki "*saf*" ifadesi önemlidir. Türkeş, *Yön*'deki yazıdan yaklaşık iki ay kadar önce *Ondörtler*'den Numan Esin'e ve Muzaffer Özdağ'a bir mektup yazmıştı. Kendilerini "*tutan*" sınırlı sayıdaki yayınlar içerisinde *Millî Yol*'un adını da zikrettiği bu mektupta *Ondörtler*'in mevcut durumunu değerlendirmişti. Mektuptan açıkça anlaşılacağı üzere *Ondörtler* içerisinde gruplaşmalar vardı ve Türkeş, Esin'i ve Özdağ'ı "*kendilerinden*" sayıyordu.[35] Aslında bu gruplaşmalar yeni değildi. Nasıl MBK'nin ilk oluşum sürecinde üyeler arasındaki kimi ayrılıklar ön plana çıkarılmadıysa, *Ondörtler* de 15 Ekim 1961 seçimlerinin hemen öncesinde birlikte hareket etme kararı almış ve bir bütünlük görüntüsü sunmak için kendi içerisindeki ayrılıkları kamuoyuna yansıtmamıştı. Oysa *Ondörtler*, büyük ölçüde önceki doğal ilişkilerinin zemininde genişleyen bir saflaşma içerisindeydi. Bu doğal ilişkiler de onların ideolojik duruşlarından bağımsız gelişmemişti. *Ondörtler*, kaba bir tasnifle Türkçü/Türk milliyetçisi isimler ile bir biçimde yüzü sola ve CHP'ye dönük isimlerden oluşmaktaydı. Bu da onların liderlik ve izlenecek yol konularında yürüttüğü tartışmaların sonuçsuz kalmasına ve 27 Temmuz 1962'de Brüksel'de gerçekleştirdiği toplantıda kendisini feshetme kararı almasına yol açtı. Nihai olarak Rıfat Baykal, Ahmet Er, Numan Esin, Mustafa Kaplan ve Muzaffer Özdağ, Alparslan Türkeş'in; Orhan Erkanlı, Muzaffer Karan, Münir Köseoğlu, İrfan Solmazer, Şefik Soyuyüce ve Dündar Taşer, Orhan Kabibay'ın yanında saf tuttu.[36]

Buradan bakıldığında Esin, Türkeş'in yanında yer alarak *Millî Yol*'un eleştirisinin aksine saf değiştirmemiş görünmektedir. Diğer taraftan Ferit Salim Sanlı'nın *Millî Yol*'un bu eleştirisinde ileride Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'ne (CKMP) girecek bu isimlerin yaşayacağı anlaşmazlıkların ipuçlarını bulduğunu belirtmek gerekmektedir.[37] *Millî Yol*'un *Ondörtler* içerisindeki

---

[33] "Numan Esin 27 Mayısın Bilançosunu Yapıyor", *Yön*, Sayı 23, 23 Mayıs 1962, s. 7.

[34] "14'ler ve Numan Esin Meselesi", s. 7, 10-12.

[35] Hulûsi Turgut, *Türkeş'in Anıları: Şahinlerin Dansı*, ABC Basın Ajans Yayınları, İstanbul, 1995, s. 305-309. Türkeş'in mektubu 12 Şubat 1962 tarihini taşımaktadır.

[36] Ferit Salim Sanlı, "27 Mayıs'ın 'Zoraki Diplomatları': 14'lerin Yurtdışı Faaliyetleri", *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, Cilt 11, Sayı 23, 2018, s. 221-248.

[37] Sanlı, *Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisinden Milliyetçi Hareket Partisi'ne -Tarihî Süreç, İdeoloji ve Politika-(1960-1969)*, s. 257, dipnot 592. *Ondörtler*'den Türkeş dâhil 10 kişi, 1965 yılında iki farklı süreçte CMKP'ye girmiştir. Bunun anlamı, daha önce Kabibay'ın yanında saf tutan *Ondörtler*'den

ayrılıklara dair tutumuna dönecek olursak, *Millî Yol*, bu konuyu asıl olarak -yukarıda "*belirli bir tarih*" olarak ifade edilen- *Ondörtler*'in kendisini feshetmesinin ardından gündeme getirmiştir. Burada da *Ondörtler* içerisindeki farklılıklara vurgu yapmış ama yaşananları ayrıntılarıyla ortaya koymamıştır. Sadece Türkeş'i olumlu bir figür olarak öne çıkarmış, Kabibay'ı onun karşısında konumlandırmış ve bu fesih eylemini daha kuvvetli bir mücadele sürecinin müjdecisi olarak yorumlamıştır.[38] Bunun hemen ertesindeki hafta Kabibay'ın bir beyanatına iki cümle ile yer vermiş; onun, eski MBK Başkanı ve yeni Cumhurbaşkanı olan, Cemal Gürsel ile aynı ideallere sahip olduğunu belirten ifadesini aktarmış ve akabinde "*Gürsel'in ideallerinin neler olduğunu açıklamaktan kaçınmıştır*" diyerek Kabibay'ın kaçak güreştiğine işaret etmiştir.[39] Sonrasında ise Türkeş müstesna, sayfalarında *Ondörtler*'e mensup kimselere ilişkin haberlere ve yorumlara pek yer vermemiştir.[40]

1961 Anayasası, TBMM'yi iki ayrı meclis olarak kurgulamıştır. Buna göre meclislerden ilki, doğrudan genel oy ile seçilen vekillerin oluşturduğu Millet Meclisi'dir. Diğer meclis, üyeleri farklı şekillerde seçilen Cumhuriyet Senatosu'dur. *Ondörtler*'in tasfiyesinden sonraki MBK üyeleri bu meclisin doğal üyesi sayılmıştır.[41] Cumhuriyet Senatosu üyeleri genel olarak "*Senatör*", MBK üyeleri ise daha özel bir ifadeyle "*Tabii Senatör*" olarak anılmıştır. *Millî Yol*, "*Temelliler*" diye adlandırdığı Tabii Senatörleri daha ziyade maddi ve siyasi istikbal kaygılarıyla gerçekleştirdiklerini düşündüğü ve muteber görmediği eylemlerle gündeme getirmiştir. Sayfalarında en çok yer verdiği Tabii Senatör olan Mucip Ataklı ile ilgili çeşitli haber ve yorumlarında, onun hâlâ komutan gibi davrandığını ve ordu içerisindeki itibarını arttırmak için gizli faaliyetlerde

kimilerinin de Türkeş'in safına geçtiğidir. Türkeş, kısa bir süre sonra CMKP Genel Başkanı olmuştur. 1968 yılında birlikte gerçekleştirilen Kısmî Senato Seçimleri ve Yerel Seçimler'den sonraki sürece varana kadar da bu isimlerin yarısı CMKP'den istifa etmiştir. bk. Sanlı, *age.*, s. 290, 307, 324-326, 421.

[38] "14'ler Efsanesi", s. 3-4.

[39] "Kabibay Gürsel ile Aynı İdealdeymiş", *Millî Yol*, Sayı 28, 10 Ağustos 1962, s. 2.

[40] *Millî Yol*, bu tarihten sonra sadece Orhan Erkanlı ile ilgili iki habere yer vermiştir. Bu haberlerden ilkine göre Erkanlı, 27 Mayıs Müdahalesi'nin başarıya ulaştırılamadığını ve başta basın olmak üzere sürece dâhil olan her kesimin bu başarısızlıkta rolünün olduğunu belirtmiştir. Ayrıca kendisine Brüksel toplantısı ile ilgili sorulan sorulara cevap vermemiştir. Bir diğer habede Erkanlı'nın CHP'nin 27 Mayıs Müdahalesi'ni istismar ettiği yönündeki açıklamalara yer verilmiştir. Sırasıyla bk. "Orhan Erkanlı'nın Basın Toplantısındaki Sözleri: '27 Mayıs'a Fikren ve Fiilen Katılan Herkes Suçludur", *Millî Yol*, Sayı 29, 17 Ağustos 1962, s. 2; " 'CHP, 27 Mayıs'ı İstismar Etti'", *Millî Yol*, Sayı 34, 21 Eylül 1962, s. 2

[41] Cumhuriyet Senatosu'nun üyelerinin yarısı genel oyla seçilmekte, on beş üyesi doğrudan Cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır. Eski Cumhurbaşkanları da meclisin doğal üyesi sayılmıştır. bk. Bülent Yavuz, Mahmut Bülbül, "Çift Meclis Sistemi ve Türkiye", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 16, Sayı 1, 2012, s. 228-229.

bulunduğunu öne sürmüştür.[42] Cemal Madanoğlu'nu yeğenine;[43] Suphi Karaman'ı kardeşine ayrıcalık tanındığı[44] için dolaylı olarak eleştirmiştir. Osman Köksal'ı Tabii Senatörlükten istifa edeceğini söylemesine karşın bir türlü eylemde bulunmadığı gerekçesiyle;[45] bir süre sonra Tabii Senatörlükten istifa etmiş olan Sıtkı Ulay'ı çeşitli siyasal partilerle ilişkileri nedeniyle alaya almıştır.[46] Sıfatını kullanarak yasaklara karşı çıkan ve gençlerle kavga eden bir adam görüntüsü çizdiği Haydar Tunçkanat'ı[47] kimi suistimal iddialarıyla sayfalarına taşımıştır.[48] Ahmet Yıldız'ı ise Meclis lokantasına eylem ve ihtilallerden bahseden gençleri getirdiği[49] ve bir konuşmasında İnönü'yü methettiği için eleştirmiştir.[50] Fahri Özdilek'i borçları nedeniyle mallarına haciz konulması nedeniyle haber yapmıştır.[51] Sami Küçük'ü "*kendisine ömür boyu maaş bağlattır[dığı]*" için eleştirmiştir ki bu aynı zamanda bütün Tabii Senatörlere yönelik bir eleştiridir.[52] Onların haksız yere memur evlerinde oturuyor olmaları,[53] Meclis'e silahla girmeleri,[54] Meclis'te kendilerine özel odalar tahsis edilmiş olması[55] türünden eleştiriler de benzer bağlamda ele alınabilirler.

Diğer taraftan *Millî Yol*'un 27 Mayıs Müdahalesi öncesi cunta faaliyetleri içerisinde yer almış ancak yurtdışında görevli olduğu için Müdahale sürecinin bir

---

[42] Örneğin bk. "Temelli Senatör Mucip Ataklı Yine Faaliyette", *Millî Yol*, Sayı 17, 25 Mayıs 1962, s. 2; "Ataklı Yine Faaliyette", *Millî Yol*, Sayı 34, 21 Eylül 1962, s. 2; "Temellilerin de Dahil Olduğu Yeminli Teşkilat Orduyu Politikaya İtiyor", *Millî Yol*, Sayı 46, 14 Aralık 1962, s. 2.

[43] bk. "Bir Yeğen Hikâyesi Daha", *Millî Yol*, Sayı 11, 6 Nisan 1962, s. 2; "İsmail Madanoğlu İşi", *Millî Yol*, Sayı 13, 20 Nisan 1962, s. 4, 6.

[44] "Kısa Haberler", *Millî Yol*, Sayı 15, 4 Mayıs 1962, s. 2.

[45] "Nazlı İstifa", *Millî Yol*, Sayı 25, 20 Temmuz 1962, s. 5.

[46] bk. "Yeni Bir Lider Doğuyor", *Millî Yol*, Sayı 2, 2 Şubat 1962, s. 8-9; "Ulay ve Çağa", *Millî Yol*, Sayı 3, 9 Şubat 1962, s. 3; "Şehzade mi, Şefzade mi?", *Millî Yol*, Sayı 9, 23 Mart 1962, s. 3.

[47] "Kısa Haberler", *Millî Yol*, Sayı 35, 28 Eylül 1962, s. 2.

[48] "Tevetoğlu'nu Göndermemek İçin Başvurulan Çareler", *Millî Yol*, Sayı 32, 7 Eylül 1962, s. 2; "Suiistimal İddialarının Meclise Getirilmesi CHPlileri Kızdırdı", *Millî Yol*, Sayı 36, 5 Ekim 1962, s. 2.

[49] "Ahmet Yıldız'ın Arkadaşları", *Millî Yol*, Sayı 38, 19 Ekim 1962, s. 2.

[50] "Ahmet Yıldız İnönüyü Methetti", *Millî Yol*, Sayı 27, 3 Ağustos 1962, s. 2.

[51] "Temelli Senatör Fahri Özdilek Borcunu Ödemeyince Mallarına Haciz Konuldu", *Millî Yol*, Sayı 43, 23 Kasım 1962, s. 2.

[52] "Türk İşçisinin Kızıllara Sillesi", *Millî Yol*, Sayı 48, 28 Aralık 1962, s. 10.

[53] "Memur Evlerinde Temelli Senatörler İkamet Ediyor", *Millî Yol*, Sayı 11, 6 Nisan 1962, s. 2; "Temelli Senatörler Ucuz Daireleri Boşaltmadılar", *Millî Yol*, Sayı 13, 20 Nisan 1962, s. 2.

[54] "Ebedîlerin Tabancaları Meselesi", *Millî Yol*, Sayı 18, 1 Haziran 1962, s. 4.

[55] "Kısa Haberler", *Millî Yol*, Sayı 15, 4 Mayıs 1962, s. 2; "Temelli Senatörler Yeni Tertip Peşinde", *Millî Yol*, Sayı 16, 11 Mayıs 1962, s. 2; "Ebedî Senatörlerin Hususî Odaları", *Millî Yol*, Sayı 18, 1 Haziran 1962, s. 4-5.

parçası olamamış olan Albay Talat Aydemir'e ve onun 22 Şubat 1962 tarihindeki darbe teşebbüsüne sempatiyle yaklaştığını söylemek mümkündür. *Millî Yol*, 22 Şubat Hareketi'ni "*bir ihtilal*" teşebbüsü değil "*büyük çapta ve şiddetli bir ordu nümayişi*" olarak adlandırmıştır. Böyle bir nümayişin gerçekleşmesinin sebebi olarak, 27 Mayıs Müdahalesi sonrası yaşanan gelişmelerin -başta genç subaylar olmak üzere- ordunun bütün kademelerinde yarattığı hayal kırıklığına işaret etmiştir. Aydemir ile Türkeş'in ilişkisi iddialarını reddederken, kararsızlıklar nedeniyle başarısız olmuş bir hareketin içinde Türkeş'in varlığını iddia etmenin mantıki olmadığını belirtmiştir. Burada Aydemir'i basiretsiz bir figür konumuna düşürmüşse de genel olarak Aydemir'e karşı kullandığı dil ziyadesiyle müspet olmuştur. Ayrıca 22 Şubat Hareketi'ne katılmış Harp Okulu öğrencilerini, eylemlerinin arkasında duran tutumları ve eski Komutanları Aydemir'e gösterdikleri bağlılık nedeniyle tebrik etmiştir.[56]

27 Mayıs Müdahalesi'ne ve sonraki sürece ana hatlarıyla böyle bakan *Millî Yol*, ilginç bir biçimde Müdahale'nin devirdiği DP ile ilgili neredeyse doğrudan hiçbir şey söylememiştir.[57] Ancak gerek kapatılan DP'nin yöneticilerini yargılayan Yüksek Adalet Divanı Başsavcısı Ömer Altay Egesel'i eleştiren[58] gerekse DP'nin yöneticilerinin yargılanma süreci ve biçimi ile mahkûmiyetleri sonrası süreçle bağlantılı azımsanmayacak sayıda yayın yapmıştır. Derginin bu konudaki ilk dikkat çekici yayını, CHP Milletvekili Mehmet Göker'in, Avrupa Parlamentosu'nda kimi yabancı delegelerin Kayseri'deki DP'li mahkûmların tahliyesini temenni etmeleri karşısında Parlamento'da bulunan Türk delegelerin ilgili mahkûmların işledikleri suçları anlatmamasını eleştirmesi üzerine olmuştur. *Millî Yol*, işledikleri suçlar ne olursa olsun DP'li mahkûmların Türk olduğunu hatırlatıp *Göker*'in eleştirisini yabancıların Türkiye'nin iç işlerine müdahaleye davet olarak yorumlamıştır.[59] Çok sürmeden de "*tarafsız görüşle*" Türkiye'de

[56] Örneğin bk. "22 Şubat Hareketi", *Millî Yol*, Sayı 6, 2 Mart 1962, s. 3-4; "Aydemir Meselesi", *Millî Yol*, Sayı 25, 20 Temmuz 1962, s. 3-4; "Harbiyeli Aldanmaz", s. 5.

[57] *Millî Yol*, DP'nin ana damarını oluşturan Adalet Partisi (AP) ile ilgili de çok şey söylememiştir. Onun AP ile ilgili yayınları daha ziyade İnönü'ye bağlılık gösterdiğini iddia ettiği ve "*İnönistler*" diye adlandırdığı AP'li milletvekilleri dolayısıyla olmuştur. Bir örnek yazı için bk. "İnönistlerin Hezimeti", *Millî Yol*, Sayı 20, 15 Haziran 1962, s. 4-5. Yeri gelmişken belirtmek gerekir ki *Millî Yol*, ilerleyen yıllarda Milliyetçi Hareket Partisi'ne dönüşecek olan Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi lideri Osman Bölükbaşı'na - yeri geldiğinde "*hakkını teslim etse de*"- eleştirel bakmış, onu da İnönü'ye bağlılık tutumu üzerinden değerlendirmiştir. Birkaç örnek için bk. "Bölükbaşı Yerini Buldu", *Millî Yol*, Sayı 13, 20 Nisan 1962, s. 6; "İstifa", *Millî Yol*, Sayı 20, 15 Haziran 1962, s. 6; "Bölükbaşının Konuşması", *Millî Yol*, Sayı 24, 13 Temmuz 1962, s. 3.

[58] Dergide, olumsuz bir kişilik olarak gösterilen Egesel ile bağlantılı yirmiden fazla haber ve yorum bulunmaktadır. Bir örnek için bk. Murat Gençoğlu [Altan Deliorman], "Merihten Mektup", *Millî Yol*, Sayı 26, 27 Temmuz 1962, s. 4. Murat Geçnoğlu'nun Altan Deliorman'ın müstear ismi olduğu hususunda bk. Sefercioğlu, *age.*, s. 53.

[59] " Yine Partizanlık", *Millî Yol*, Sayı 12, 13 Nisan 1962, s. 3.

kimlerin, hangi saik ve hislerle DP mahkûmları için af istediğini ya da istemediğini sergileyen iki parçalık bir yazıya yer vermiştir. Af konusunda olumlu ya da olumsuz görüş bildiren her iki kesimin de "*fazilet ve duygu asaleti bakımından en yükseğinden en aşağılık olanına kadar*" çeşitli kimseler barındırdığını ve her iki kesim içinde de haklı iddialar öne sürüldüğünü belirtmiştir. Yine de kendisi affın gerçekleşmesini isteyenlerin iddialarının daha geçerli göründüğü kanaatinde olmuştur. Ayrıca af konusundaki tutumun millî menfaatler ölçüsünde olması gerektiğini belirtmiş, affa karşı çıkanların başında komünistlerin bulunduğuna dikkat çekmiştir.[60] Bir süre sonra TBMM'den çıkan affın genel değil de kısmî olmasını ise komünistlere fırsat vermek olarak değerlendirmiştir.[61]

**Turancılık, Irkçılık ve Türkçülük**

1944 Irkçılık-Turancılık Davası, Türkiye tarihinin önemli gelişmelerinden birisidir. Nihal Atsız, vatan haini olarak gördüğü Türkiye'deki komünistler hakkında yazdığı açık mektupların ikincisinde Sabahattin Ali'yi hedef almıştı. *Millî Yol*'a göre Sabahattin Ali bunun üzerine Maarif Vekili Hasan Âli Yücel, Ulus Gazetesi Başyazarı Falih Rıfkı Atay ve Ankara Valisi Nevzat Tandoğan'ın yönlendirmesiyle Atsız'ı dava etmişti. 26 Nisan 1944 günü görülen ve Türkçülerin yoğun ilgi gösterdiği dava "*1944-1945 Türkçülük dâvasının ilk safhası*" olmuştu.[62] Ertelenen davanın tarihi olan 3 Mayıs ise "*Türkçülük Bayramı*" ilan edilecek bir gün haline dönüşmüştü.[63] Ancak Zekeriya Sertel, Emin Erişirgil, Hüseyin Cahit Yalçın, Tahsin Banguoğlu, Refik Halit Karay, Necmettin Sadak, Nadir Nadi, Ahmet Emin Yalman, Ethem İzzet Benice, Bedrettin Tuncel, Yavuz Abadan, Sabiha Zekeriya Sertel gibi "*Türkçülük düşmanları*" çoktan bir "*haçlı seferine*" girişmişlerdi.[64] Bu kimseler, Atsız'ın uyarılarının sebebi de olan, II. Dünya Savaşı sürecinde Alman cephesi önünde ilerleyen Sovyetler Birliği'nin yerli kolları olarak Türkiye'yi "*kızıl afetin pençesine*" düşürme gayretleri içerisindeydiler. Türk milliyetçiliğini karşısına almışlar; ancak saldırılarını Türkçülük ve milliyetçilik üzerinden yapamayacakları için, bağlamından

[60] "Tarafsız Görüşle: Af Meselesi", *Millî Yol*, Sayı 14, 27 Nisan 1962, s. 11-12, 14-15.

[61] "Yarım Af", *Millî Yol*, Sayı 38, 19 Ekim 1962, s. 3-4; "Millî Menfaat Nerede?", *Millî Yol*, Sayı 38, 19 Ekim 1962, s. 4

[62] "Atsız-Sabahattin Ali Dâvası", *Millî Yol*, Sayı 14, 27 Nisan 1962, s. 12.

[63] *Millî Yol*'un Türkçülük Bayramı hakkındaki ifadeleri için bk. "Üç Bayram", *Millî Yol*, Sayı 14, 27 Nisan 1962, s. 3.

[64] "1944 Haçlı Seferinde Türkçülük Düşmanları Neler Demişlerdi", *Millî Yol*, Sayı 16, 11 Mayıs 1962, s. 12-13.

kopararak kullandıkları Turancılık ve ırkçılık üzerinden bir saldırıda bulunmuşlardı.[65]

*Millî Yol*, bu tür yaklaşımların devam ettiği ve kimi zafiyetlere yol açtığı düşüncesinde olmuştur. Hatta Türkiye'den kimi resmî makam sahiplerinin Turancılığı "*sapıklık*" olarak tanımlamasının hemen ardından dış Türklerin haklarına tecavüzlerin arttığını iddia etmiştir.[66] Oysa Turancılığın, yansıtıldığının aksine, fetihçi emellere sahip olmadığını, "*Afrika'daki zencilerin bile bağımsız devlet kurdukları bu hürriyet ve istiklâl çağında*" ana yurtlarındaki Türklerin bağımsızlığına kavuşması gibi insanî ve millî bir dava güttüğünü öne sürmüştür.[67] Bu anlayışın dergide resmî olarak Çin'in Sincan Uygur Özerk Bölgesi olarak adlandırılan Doğu Türkistan'dan gelmiş Hızır Bek Gayretullah'ın varlığıyla simgelendiği ve onun bir yazısında billurlaştığı söylenebilir. Gayretullah'a göre dünya hür ve esir milletler diye ikiye ayrılmıştır. Esir milletler büyük ölçüde Afrika'da ve Asya'dadır. Afrika'da bulunanlar "*zenci toplulukları ve Cezayir'dir.*"[68] Asya'da bulunanlar ekseriyetle Türk ve Müslüman'dır ve "*Sovyet-Çin emperyalizmi*" altındadır. *Millî Yol* da "*dış Türkler*" diye adlandırdığı Doğu Türkistan, Kırım, Kıbrıs, Irak, Batı Trakya, Bulgaristan ve Rodos'taki Türkleri çeşitli biçimlerde gündeme taşımıştır.[69] Azerbaycan ile ilgili gelişmelere yer vermiştir. Kapanmasına yakın sayılarda ancak dört kez yayımlayabildiği ve Erhan Demirutku'nun hazırladığı "Dış Türklerin Durumu" köşesinde sadece Azerbaycan Türklerine odaklanmıştır.[70]

*Millî Yol*, ırkçılığın farklı anlamlarda kullanılabildiğine işaret etmiştir. Bir milletin mensuplarının başka millet mensuplarına karşı hissettiği güvensizlik ile bu güvensizlik nedeniyle önlem almayı ve "*bir derece[ye]*" kadar kendi milletini diğerlerinden üstün tutmayı "*ilmî*" ırkçılık olarak tanımlamış; böyle bir ırkçılığa teveccüh göstermiştir. Irkçılığın yabancı ırka mensup kişilerin haklarına tecavüz

[65] A. Okçuoğlu [Nejdet Sançar], "1944'teki Haçlı Seferi Hakkında", *Millî Yol*, Sayı 16, 11 Mayıs 1962, s. 5. Nejdet Sançar'ın müstear isimlerinden birisinin A. Okçuoğlu olduğu hususunda bk. Sefercioğlu, *age.*, s. 53.

[66] "Kıbrıs'ta Patlayan Bombalar", *Millî Yol*, Sayı 10, 30 Mart 1962, s. 7.

[67] Nejdet Sançar, "Vala Nurettin'in Turancılık Konusundaki Yanlış Düşünceleri", *Millî Yol*, Sayı 11, 6 Nisan 1962, s. 7.

[68] Hızır Bek Gayr[e]tullah, "Esir Milletler", *Millî Yol*, Sayı 12, 13 Nisan 1962, s. 13.

[69] Sırasıyla birer örnek vermek gerekirse bk. "Türkistanda İmha", *Millî Yol*, Sayı 36, 2 Şubat 1962, s. 13; Hızır Bek Gayretullah, "Bir Gece", *Millî Yol*, Sayı 18, 1 Haziran 1962, s. 12; "Kıbrıs İşindeki Gerçek", *Millî Yol*, Sayı 11, 6 Nisan 1962, s. 8-10; "Iraktaki Türklere Baskı", *Millî Yol*, Sayı 33, 14 Eylül 1962, s. 3; "Batı Trakya'da Türk Haklarına Tecavüz", *Millî Yol*, Sayı 43, 23 Kasım 1962, s. 13; "Bulgaristan'la Spor Temasları Kesildi", *Millî Yol*, Sayı 33, 14 Eylül 1962, s. 13; "Rodostaki Türk Eserleri", *Millî Yol*, Sayı 36, 5 Ekim 1962, s. 14.

[70] İlgili köşenin ilk yazısı için bk. Erhan Demirutku, "Dış Türklerin Durumu", *Millî Yol*, Sayı 45, 7 Aralık 1962, s. 11.

etmek yönündeki anlamını ilmî ırkçılık içerisinde değerlendirmemiştir. Böyle bir tanımın Türkleri ilgilendirmediğini; Türklerin "*yabancılara müsamaha ve şefkat göstermekte başka bütün milletlerden ileri git[tiğini]*" düşünmüştür. Basında ve siyaset sahnesinde kötü bir değer yüklenilerek kullanılan ırkçılığın da onun ilmî anlamlarıyla ilişkili olmadığı kanaatini taşımıştır.[71]

*Millî Yol*, doğrudan milliyetçiliği eleştiremediği için onu kötü bir değer yükledikleri ırkçılık üzerinden eleştirenlerin başında -1944'te olduğu gibi- komünistleri ve doğrudan ya da dolaylı olarak onlara hizmet edenleri görmüştür.[72] Diyarbakır Milletvekili Recai İskenderoğlu'nun milliyetçilere yönelik ırkçılık eleştirisi karşısında onun Mustafa Barzani ile ilişkisini hatırlatmıştır.[73] Burada Kürtçülük ile ilgili bir değerlendirmeye kapı aralamış görünse de Barzani'yi komünist Rusya'nın bir kuklası sayarak neticeyi aynı noktaya ulaştırmıştır.[74] Öte yandan kendi soyuna bağlılık göstermenin ırkçılık ithamıyla neredeyse suç haline getirilmiş olması nedeniyle ülküsüzlüğün yaygınlaştığından, bu ortamda bir Türk subayının (Hava Üsteğmeni Selahattin Enginer) bir olaydan ötürü cezalandırılacağı gerekçesiyle Yunanistan'a sığınmakta beis görmeyebildiğinden yakınmıştır.[75] Diğer taraftan İsrail'de idama mahkûm edilen Alman SS Subayı Eichman'ı, kanunun ve insanî değerlerin dışında hareket ederek birçok insanın ölümüne sebep olmuş ama "*kendi inançlarına göre vatansever, hatta ülkü adamı*" olarak nitelendirmiştir. Bu vesileyle Hitler yönetiminin Almanlar açısından büyük sorunlar bıraksa da Yahudileri "*temizlemekle*" ülkesinde yaşanabilecek birçok felaketin önüne geçtiğini belirtmiştir.[76]

Bu noktada *Millî Yol*'un azınlıklara karşı en hafif tabirle mesafeli olduğunu söylenmelidir. Bir *Millî Yol* yazarına göre, azınlık kelimesi sözlük anlamıyla bir toplulukta sayıca az olanları ifade etse de esas olarak "*bizde*" Türk olmayan herkes için kullanılmaktadır. Bütün Türk tarihi onların zararlı eylemleriyle dolu olmuştur. Üstelik kimliklerinde Türk yazmakla birlikte sol ideolojiyle hareket ederek Türkiye'nin zararın eylemlerde bulunan ve "*hakikî azınlıklardan daha tehlikeli olan*" yeni türden bir azınlık oluşmuştur.[77] *Millî Yol*'un, Türkiye üzerine görüş bildiren bir ABD'linin komünizmle ve kapitalizmle işbirliği yapan gizli

---

[71] "Irkçılık (!)", *Millî Yol*, Sayı 30, 24 Ağustos 1962, s. 11-12.

[72] Milliyetçiliğe ırkçılık üzerinden saldırıldığı hususunda bir örnek için bk. "Tam Tersi", *Millî Yol*, Sayı 3, 9 Şubat 1962, s. 6-7.

[73] "Mecliste Zehirli Bir Hücum", *Millî Yol*, Sayı 35, 28 Eylül 1962, s. 3.

[74] Barzani'nin "*kızıl Rus idaresi*" altında bir Kürt devleti kurma teşebbüsünde olduğu hususunda bk. "Irak'ta Barzani İsyanı", *Millî Yol*, Sayı 16, 11 Mayıs 1962, s. 14.

[75] "Yunanlılara Kaçan Subay", *Millî Yol*, Sayı 47, 21 Aralık 1962, s. 4.

[76] "Salan ve Eichmann", *Millî Yol*, Sayı 19, 8 Haziran 1962, s. 11-12.

[77] Hayranî Ilgar, "Azınlık", *Millî Yol*, Sayı 21, 22 Haziran 1962, s. 13.

Yahudi teşkilatlarının varlığından söz etmesini "*manalı*" bularak aktarması, sözünü ettiği iki azınlık grubunu bir arada değerlendirdiğini göstermektedir.[78] Sosyalistlerin, servetlerini arttıran kapitalistlerin bir müddet sonra başka memleketlere gittikleri, yönündeki iddialarının onları ilk kez haklı çıkardığını kinayeli biçimde dillendirmesi ve bir habere dayanarak Türkiye'den giden Rum ve Yahudilerin sayısındaki artışa dikkat çekmesi benzer bağlamda ele alınabilir.[79] Atatürk'ün manevi kızı olarak bilinen Ülkü'nün (Çukuroğlu) Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP) Milletvekili Fethi Doğançay'dan boşanıp Yeşua Bensusan adlı Yahudi bir Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı ile evlenmesini bir azınlık mensubuyla değil de bir yabancıyla evlilik olarak algılaması ve bunu hoş karşılamaması ise gayet çarpıcıdır.[80] Benzer çerçevede üzerinde düşünülebilecek bir durum, *Millî Yol*'un bir Türkiye Cumhuriyeti vatandaşının "Çerkezarslan" soyadına sahip olmasından hareketle Soyadı Kanunu'na müracaat ederek "*Türkiye vatandaşları yabancı milliyet iddia eden soyadı taşıyamazlar*" demesi ve bunu Soyadı Kanunu'nun çıktığı dönemde başbakan olan İnönü'ye hatırlatmasıdır.[81]

*Millî Yol*'a göre Türkiye, sorunlarına ancak millî kudret ve kabiliyetiyle çare bulabilir. Eğer bir sihirli anahtar aranıyorsa, bu "*Türklük ateşi ve Türkçülük fikir ve ülküsüdür.*"[82] Türkçülük, "*aynı kanı taşıyan insanlar arasında kardeşlik ve karşılıklı dayanışmayı sağlayacak ve nihayet bu yüce milleti mazisine denk bir seviyeye erdirecek*" olan tek inançtır.[83] *Millî Yol*, bu amaçla başta Muhittin Koran'ın yazıları olmak üzere duygu yüklü yazılara yer vermiştir. Aynı amaçla, başta Nejdet Sançar'ın yazılarıyla, milliyetçi Türk gençlerine seslenmiş; milliyetçi Türk gençlerine okuma listesi önermiş;[84] ileride kamuoyunca tanınacak olan Atasoy Müftüoğlu ve Nail Gürman gibi gençlerin yazı gönderdiği "Gençlik Sayfası"na birçok sayısında yer vermiştir. Yine ileride kamuoyunca tanınacak gençlerden İskender Öksüz'ün ve Köksal Toptan'ın yazılarını yayımlamıştır. Önemli bir Türkçü olarak Rıza Nur'u saygıyla anmıştır.[85] Türk Ocağı'nın ve Milliyetçiler Derneği'nin faaliyetleriyle ilgili haberler yapmıştır. Ancak daha da önemlisi "*[b]ütün Türkçüleri toplayıp Türklüğe karşılıksız hizmet etmek üzere*"[86] kurulan ve

[78] "Türkiye'de Gizli Teşkilat (!)", *Millî Yol*, Sayı 18, 1 Haziran 1962, s. 11.

[79] "Sosyalistler Haklı Çıktı!", *Millî Yol*, Sayı 22, 29 Haziran 1962, s. 12.

[80] " 'Ülkü'nün Sonu", *Millî Yol*, Sayı 31, 31 Ağustos 1962, s. 12.

[81] "Arslanın Öylesi", *Millî Yol*, Sayı 6, 2 Mart 1962, s. 10-11.

[82] Mustafa Nuri Bayhan, "Sihirli Anahtar", *Millî Yol*, Sayı 48, 28 Aralık 1962, s. 5.

[83] Refet Körüklü, "Türk Milletini Birleştirecek Tek Ülkü Türkçülük'tür", *Millî Yol*, Sayı 48, 28 Aralık 1962, s. 12.

[84] bk. "Milliyetçi Türk Gençleri İçin Okunması Gereken Kitaplar", *Millî Yol*, Sayı 24, 13 Temmuz 1962, s. 6.

[85] Derginin 32. sayısında Rıza Nur kapağa taşınmış ve onun ilgili birçok yazıya yer verilmiştir.

[86] "Türkçüler Derneği Tüzüğü", *Millî Yol*, Sayı 34, 21 Eylül 1962, s. 11-14.

başında Nihal Atsız'ın bulunduğu "Türkçüler Derneği"nin kuruluş sürecinin önemli bir aktörü olmuştur. *Millî Yol*'un neşriyat müdürü İsmet Tümtürk, Derneğin yönetim kurulunda yer alırken *Millî Yol* da Dernek kurulana kadar Derneğin tüzük tasarısını sayfalarında tartışmaya açmış,[87] bir sayısında Derneğin kuruluşuna özel yer ayırmış[88] ve sonrasında Derneğin açılan ocak ve odalarıyla ilgili gelişmelere yer vermiştir.

**Komünizm, Komünist-Sosyalist Ülkeler ve Türkiye'nin Solcuları**

*Millî Yol*, yayın hayatına başlarken tarafsız olduğunu belirtmiş ama bu tarafsızlığın yalnızca milliyetçilik zemininde mümkün olduğunu vurgulamıştır. Bu nedenle daha giriş yazısında komünistlere olan düşmanlığını açıkça ifade etmiş ve yazının çok büyük bir kısmını buna ayırmıştır. Burada komünizmin sosyal veya iktisadi bir düşünce olarak sunulmasına karşın aslında içine sızmaya çalıştığı devletleri Sovyet Rusya'nın peyki haline getirme ve ardından onların halkını her açıdan Ruslaştırarak imha etme amacına sahip olduğunu öne sürmüştür. Dolayısıyla antikomünist mücadeleyi Türklüğü yok olmaktan koruma mücadelesi olarak görmüştür. Türkiye'deki mevcut komünist tehlikenin kimi ülkelerde komünist iktidarların kurulmasından bir yıl önceki durumuna benzediğinden hareketle de bu mücadeleyi çok sıkıya almayı öğütlemiştir.[89] Bir süre sonra ise büyük ölçüde Nihal Atsız'ın kaleme aldığı ve *Orkun* dergisinde yayımlanan "*Türk Milletine Çağırı*"yı kapağına taşımıştır. Böylece Türk milletini, tarihinin -Sevr Antlaşmasını bile geride bırakan- "*en büyük tehlikesi*" ile karşı karşıya bulunduğu konusunda yüksek sesle uyarmıştır.[90]

Sosyalizm ve komünizm arasında bir ayrım görmeyen *Millî Yol*;[91] bu ideolojilere sahip Doğu Bloku ülkeleri ile Çin ve Küba'yı -derginin birkaç sayısında "Dünya Cennetinden Haberler" başlıklı köşede ama genellikle dağınık haber ve yorumlarla- daha ziyade kıtlık ve yokluk içinde olmaları, halkın huzursuzluğu ve buna şiddetle karşılık verilmesi temelinde gündeme getirmiştir.[92] En az bunlar kadar Sovyetler Birliği'nin başka ülkelere sızma

---

[87] Sonrasında ardı sıra gelen üç sayıda da yer bulan Tüzük Tasarısı ile ilgili ilk yazı için bk. "Milliyetçiler Teşkilatlanıyor: Milliyetçiğimiz Yeni Bir Çağın Eşiğinde", *Millî Yol*, Sayı 17, 25 Mayıs 1962, s. 7-8.

[88] *Millî Yol*'un 34. sayısında Türkçüler Derneği'nin kuruluşuyla ilgili olarak birisi Nihal Atsız'a ait birkaç önemli yazı birden yer almıştır.

[89] "[Başlıksız]", *Millî Yol*, Sayı 1, 26 Ocak 1962, s. 3-6.

[90] "Türk Milletine Çağırı", *Millî Yol*, Sayı 6, 2 Mart 1962, s. 1, 13.

[91] Örneğin bk. "Sosyalizm-Komünizm", *Millî Yol*, Sayı 17, 25 Mayıs 1962, s. 15.

[92] Örneğin bk. "Rusya'da Kıtlık", *Millî Yol*, Sayı 10, 30 Mart 1962, s. 7; "Küba'dan Mektuplar", *Millî Yol*, Sayı 43, 23 Kasım 1962, s. 13; "Rusya'da ve Arnavutluk'ta Halk Ayaklanmaya Başladı", *Millî Yol*, Sayı 37, 12 Ekim 1962, s. 2; "Rusya'da İşçiler Gayrimemnun", *Millî Yol*, Sayı 42, 16 Kasım 1962, s. 2.

faaliyetleriyle de ilgilenmiştir. Yukarıdan da anlaşılacağı üzere Sovyetler Birliği'ni Sovyet Rusya olarak kodlamış, gerçek manada komünist ideolojiye sahip olsun olmasın bütün Rusların mevcut büyük Rus devletinin bekası için çalıştığı kanaatini taşımıştır.[93] Dünyadaki bütün komünizm faaliyetlerini de Sovyet Rusya'nın çıkarına dönük eylemler olarak değerlendirmiştir. Komünistlerin, karşılarındaki en büyük güç olarak milliyetçileri gördüğü bilgisinden hareketle[94] onların milliyetçilere dönük suikastlarına[95] ve milliyetçileri kışkırtma eylemlerine[96] yer vermiştir. Başka ülkelerdeki komünistleri o ülkenin bir parçası saymama eğiliminde olmuş; bu nedenle Nazım Hikmet'i "*Türk̃ (!) Şair*" şeklinde tanımlamış,[97] Hindistan'ın kurtuluşunu Cevahirlal Nehru'nun ölümünde görmüştür.[98] Bir yandan 1956 yılında Macaristan'da Sovyet Rusya hegemonyasına karşı bir "*şahlanış*" olarak tanımladığı ayaklanmayı geniş bir biçimde sayfalarına taşırken;[99] diğer yandan İngiliz Guyanası, Guatemala, Ekvador, Cezayir ve Yemen gibi yerlerde komünizm taraftarı iktidarlara veya iktidar adaylarına karşı açıkça cephe almıştır.[100]

*Millî Yol*, Sovyet Rusya'nın sızma faaliyetleri açısından parayı önemli bir araç olarak kullandığı yönünde haberler yapmıştır. Örneğin Sovyet Rusya'nın Orta Doğu'yu istikrarsızlaştırmak için yaptığı gibi, gerektiğinde piyasaya binlerce sahte dolar sürdüğünü;[101] kendisi iktisaden kötü durumda olmasına karşın Türkiye'de seçimlere gidilmemesi ve mevcut durumun devam ettirilmesi koşuluyla (13 Kasım) Millî Birlik Komitesi'ne açıktan açığa 500 milyon dolar teklifte bulunduğunu iddia etmiştir. Hal böyle iken onların Köy Enstitüleri gibi

[93] "Her Rus'un Görevi Nedir?", *Millî Yol*, Sayı 25, 20 Temmuz 1962, s. 6.

[94] "Sovyetlere Göre, Milliyetçilik Komünizme Karşı En Tehlikeli Silahtır", *Millî Yol*, Sayı 37, 12 Ekim 1962, s. 13.

[95] "Rusların Milliyetçilere Nasıl Suikast Yaptırdığı Açıklandı", *Millî Yol*, Sayı 37, 12 Ekim 1962, s. 2.

[96] Necdet Gürbüzer, "Milliyetçiler Dikkatli Olunuz", *Millî Yol*, Sayı 37, 12 Ekim 1962, s 13.

[97] bk. [Nihal] Atsız, "Bugünkü Yemlihalar", *Millî Yol*, Sayı 9, 23 Mart 1962, s. 5, 13.

[98] Bu beklenti bir haber biçimde sunulmuş olsa da haberin kaynağı ve haberde sözü edilen özne açık değildir. Haberin bütününe bakıldığında bu beklentinin *Millî Yol*'a mal edilmesinde beis yoktur. bk. "Hindistanda Seçim Sonuçları", *Millî Yol*, Sayı 8, 16 Mart 1962, s. 12-13.

[99] "Macar Şahlanışı", *Millî Yol*, Sayı 40, 2 Kasım 1962, s. 8-11.

[100] "Guiyana'da: Uyanan İşçiler", *Millî Yol*, Sayı 6, 2 Mart 1962, s. 12-13; "Guatemala'da", *Millî Yol*, Sayı 9, 23 Mart 1962, s. 15; "Ekuador'da Milliyetçiliğin Zaferi", *Millî Yol*, Sayı 11, 6 Nisan 1962, s. 12; "İbret II: Bin Bella", *Millî Yol*, Sayı 39, 26 Ekim 1962, s. 12-13; "İbret I: Yemen Faciası", *Millî Yol*, Sayı 39, 26 Ekim 1962, s. 12.

[101] "Ruslar Piyasaya Binlerce Sahte Dolar Sürüyor", *Millî Yol*, Sayı 46, 14 Aralık 1962, s. 2.

Türkiye'yi komünizme yöneltecek adımlar için çok daha fazla parayı gizlice harcadığından kuşku duymamak gerektiğini belirtmiştir.[102]

*Millî Yol*, 27 Mayıs Müdahalesi sonrasında oluşan ortamdan faydalanan Türkiye'deki komünistlerin çok organize bir biçimde hareket ettikleri ve aralarındaki çeşitli tartışmaların ardından Sovyet Rusya'nın kararıyla yer altı faaliyetlerini bırakıp artık yasal faaliyetlere başladıkları kanaatinde olmuştur. Burada komünistlerden söz ederken göz önünde bulundurduğu ama adlarını açıkça ifade etmediği *Yön* dergisi çevresini ve Türkiye İşçi Partisi'ni (TİP) de yakından takip etmiştir.[103] Kendisinden birkaç hafta önce yayına başlamış olan *Yön*'ü, yayına başlarken imzaya açtığı bildiriyle ele almaya başlamıştır. *Yön*'ün bildirisinin "*eski sosyalist teranelerin iddialı bir dil ile tekrarından ibaret*" olduğunu belirterek, bildiriyi imzalayanlardan bazılarının komünistlik sabıkalarına dikkat çekmiştir.[104] Ayrıca Türk milliyetçilerine saldırdığını iddia ettiği[105] Dergi'nin, "*Kızıl radyolar*" tarafından övüldüğüne; yasal yollarla mülk sahibi olmayı kötüleyen yayınlar nedeniyle gençler tarafından protesto edildiğine ilişkin haberler yapmıştır.[106] TİP'i ise asıl olarak "*bomboş*" bir salonda gerçekleştirilen ve *"(Sovyet Rusya hariç) herkese sövülüp sayıl[an]*", "*komünistlikten mahkûmiyeti*" bulunan Mehmet Ali Aybar'ın tekrar genel başkan seçildiği bir kongre ile mercek altına almıştır.[107] Aybar'ın bir konuşmasını Marx'ın bir konuşmasına benzetmiş, başka bir konuşması Türkiye'de sosyalizmin kuruluşuna ilişkin açıklamalar içeriyor olması nedeniyle resmî makamları uyarmıştır. Öte yandan milliyetçi gençlerin tamamlanmasına "*izin vermediği*" TİP'in Beyazıt'taki ve Gültepe'deki etkinliklerine çok geniş yer ayırmıştır.[108]

---

[102] "MBK İçin 500 Milyon Dolar", *Millî Yol*, Sayı 21, 22 Haziran 1962, s. 3-4. *Millî Yol*, SSCB'nin yardım teklifi konusunu Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'in bir demecine dayandırmış; böylesine önemli bir haberin sol basında yer almamasını ibret verici bulduğunu belirtmiştir. Ancak *Cumhuriyet* Gazetesi'nde Anadolu Ajansı'na bağlı kalınarak yapılan bir açıklamada "*bugünkü bazı gazetelerde, Gürsele atfen yayınlanan Sovyet yardım teklifine müteallik haber, tamamen asılsızdır*" denilmiştir. bk. "Bir Tavzih", *Cumhuriyet*, 16 Haziran 1962, s. 5.

[103] Ahmet Karışmaz, "Türkiyedeki Komünist Çalışmalarının Perde Arkasından Haberler", *Millî Yol*, Sayı 29, 17 Ağustos 1962, s. 3; Ahmet Karışmaz, "Komünistler Kaynaşıyor", *Millî Yol*, Sayı 34, 21 Eylül 1962, s. 3.

[104] "Yapılamayacak Şeyler de Vardır", *Millî Yol*, Sayı 1, 26 Ocak 1962, s. 15. *Millî Yol*, aynı yer, eski silah arkadaşlarının, imzacılar arasındaki MBK üyelerine doğru yolu göstermek için gerektiğinde müdahalede bulunma hakkına sahip olduğunu belirtmiştir.

[105] "Yön", *Millî Yol*, Sayı 2, 2 Şubat 1962, s. 6-7.

[106] Örneğin bk. "Kızıl Radyolar 'Vatan' ve 'Öncü' ile 'Yön' Dergisini Methediyor", *Millî Yol*, Sayı 38, 19 Ekim 1962, s. 2; "Gençler 'Yön' Mecmuasını Protesto Ettiler", *Millî Yol*, Sayı 12, 13 Nisan 1962, s. 6.

[107] "Türkiye İşçi Kongresi", *Millî Yol*, Sayı 31, 31 Ağustos 1962, s. 5-6.

[108] "T. İşçi Partisinin Toplantısı", *Millî Yol*, Sayı 34, 21 Eylül 1962, s. 3; "Aybar'ın Korkunç İddiaları", *Millî Yol*, Sayı 38, 19 Ekim 1962, s. 11-12; "İstanbul'da Milliyetçi Gençler Solcuları Tam

*Millî Yol*, kendisini mikrop, taraftarlarını hayvan ve köpek gibi kelimelerle adlandırdığı komünizmin[109] karşısındaki eylemlere de geniş yer ayırmıştır. Bu eylemler gençlerin, geniş kesimlerin veya bir sendikanın antikomünist etkinliği olabildiği gibi, bir kitabevinin antikomünist beyannamesi ya da bir antikomünist mücadele konferansı da olabilmiştir.[110] Komünizmin kanunlarca engellenemediğini iddia ederek halk mahkemelerinin kurulmasını talep eden Dergi'nin[111] bu tutumu gayet anlaşılırdır.

Bu arada, *Millî Yol*, komünistlerin yasal alanlarda faaliyet gösterme kararı aldığını belirtmiş olmasına rağmen kendisini hedef aldığını iddia ettiği gizli bir komünist teşkilat ile ilgili de yayınlarda bulunmuştur. Millî Devrim Ordusu (MDO) adındaki bu teşkilata, ilk olarak, teşkilatın Türkiye sosyalizmi için mücadele ettiğini, komünizmin ve "*kafatasçıların*" karşısında yer aldığını belirten bildirileri ile yer vermiştir.[112] Ardından MDO'nun Arif Nihat Asya ve Gökhan Evliyaoğlu ile Nejdet Sançar'ı tehdit edişini gündeme getirmiş; kimi yazarlarıyla MDO'ya meydan okumuştur.[113] Benzer süreçte bir de Silahlı Devrim Kuvvetleri (SDK) adı altında, komünizme düşman olduğunu söyleyen ama MDO'dan farkı olmayan bir gizli teşkilatın daha kurulduğunu haberleştirmiş;[114] bu tür gizli teşkilatların kuruluşundaki artışı onların "*Rus efendilerinden*" "*sadaka*" almak amacıyla ilişkilendirmiştir.[115]

*Millî Yol*, komünistlerin yer tuttuğu yasal mecralar olarak daha ziyade basın ve yayın kuruluşları ile eğitim kurumlarını görmüştür. Moskova'da düzenlenen Komünist Muharrirleri Kongresi'nde komünizm faaliyetlerinin nasıl yürütülmesi gerektiği yönündeki kararların Türkiye'de aynen uygulandığını iddia etmesinden de anlaşılacağı üzere,[116] yazarlara şüpheci yaklaşmıştır. Birçok komünistin sarı

---

Bozguna Uğrattı", *Millî Yol*, Sayı 42, 16 Kasım 1962, s. 3-7; "Milliyetçiliğin Zaferi: Gültepe'de İşçiler, Halk ve Gençlik El Ele", *Millî Yol*, Sayı 46, 14 Aralık 1962, s. 8-11.

109 Örneğin bk. A. Okçuoğlu [Nejdet Sançar], "Kastro'nun Oğlu", *Millî Yol*, Sayı 20, 15 Haziran 1962, s. 11; Bahattin Çok'ay, "Köpek", *Millî Yol*, Sayı 38, 19 Ekim 1962, s. 3.

110 Örneğin bk. "Gençlik Mitingleri", *Millî Yol*, Sayı 2, 2 Şubat 1962, s. 9-10; "Oku Kitabevinin Beyannamesi", *Millî Yol*, Sayı 33, 14 Eylül 1962, s. 12-13; "İzmir Türk Ocağı Faaliyeti", *Millî Yol*, Sayı 43, 23 Kasım 1962, s. 12.

111 "Komünistler İçin Millet Mahkemeleri Kurulsun", *Millî Yol*, Sayı 4, 16 Şubat 1962, s. 1.

112 "MDO Bildirileri", *Millî Yol*, Sayı 39, 26 Ekim 1962, s. 4.

113 Örneğin bk. "MDO'nun Tehdit Mektupları", *Millî Yol*, Sayı 41, 9 Kasım 1962, s. 6-7; Nejdet Sançar, "M.D.O.'ya Açık Cevap", *Millî Yol*, Sayı 43, 23 Kasım 1962, s. 5; Necdet Özyazar, "Gafiller Uyanın", *Millî Yol*, Sayı 39, 26 Ekim 1962, s. 5.

114 "Gizli Beyannameler", *Millî Yol*, Sayı 42, 16 Kasım 1962, s. 10.

115 "Mdokmosdk", *Millî Yol*, Sayı 42, 16 Kasım 1962, s. 4.

116 Fahri Özcan, "Bizde Tatbik Edilen Talimat", *Millî Yol*, Sayı 32, 7 Eylül 1962, s. 7.

basın kartı alarak kimi ayrıcalıklardan yararlanıyor olmasından yakınmıştır.[117] Çetin Altan, Yaşar Kemal, Aziz Nesin, Can Yücel gibi isimleri komünist oldukları için[118] ve *Cumhuriyet* Gazetesi'ni komünistlere kapı açtığı için eleştirmiştir.[119] Kimilerinin ise Sovyet Rusya'nın destekleriyle "*basın ağalığı*" yaptığı düşüncesinde olmuştur.[120] Diğer taraftan halk eğitimi için kurulan teşkilatta solcuların[121] ve Millî Eğitim Bakanlığı'nın önerdiği kitaplar içerisinde solcu kitapların[122] bulunmasından duyduğu rahatsızlıkları dile getirmiş; Bakanlığın komünizme karşı mücadele etmediğini sayfalarında birçok kez işlemiştir.[123]

*Millî Yol*, komünistlerin Türkiye'de varlık gösterebiliyor olması hususunda öncelikle CHP'yi sorumlu tutmuştur. Daha yayına ilk başlarken bunu vurgulamış, tarafsız olmalarına karşın bu nedenle sayfalarında CHP'ye çokça "*çataca[klarını]*" açıklamıştır.[124] İkinci koalisyon hükümeti kurulurken aşırı sağa ve sola karşı konulacağı ifadesini içeren protokol maddesinin aşırı sol kısmını, içerisinde otuzdan fazla aşırı solcu barındıran koalisyonun büyük ortağı CHP'nin bir oyalaması saymıştır.[125] Muammer Aksoy, Sırrı Hocaoğlu, Suphi Baykam, Bülent Ecevit, Şükrü Koç gibi CHP'li isimleri aşırı solcular olarak öne çıkarmıştır.[126] Ancak hatalarıyla Türkiye'de komünizmin yaygınlaşmasına yol açanların ilk sırasına İnönü'yü koymuştur.[127]

Burada bir hatırlatmada bulunulmalıdır. İnönü'nün, bir konuşmasında Türklüğü yüceltici ifadelerde bulunması *Millî Yol*'da onun ırkçı mı olduğu

---

117 "Komünistlere Basın Kartı", *Millî Yol*, Sayı 12, 13 Nisan 1962, s. 5-6.

118 Her bir isim için sırasıyla bir örnek için bk. "Açıkcası Çetin Altan", *Millî Yol*, Sayı 29, 17 Ağustos 1962, s. 5; "'Aydın'lık Belgesi", *Millî Yol*, Sayı 26, 27 Temmuz 1962, s. 6; "Hayırlı Bir Haber", *Millî Yol*, Sayı 39, 26 Ekim 1962, s. 6-7; "Can Yücel'in Sakalı", *Millî Yol*, Sayı 5, 23 Şubat 1962, s. 6.

119 Örneğin bk. "Cumhuriyet Gazetesi'nde Komünizm Propagandası", *Millî Yol*, Sayı 48, 28 Aralık 1962, s. 6.

120 A. Okçuoğlu [Nejdet Sançar], "Basın Ağaları", *Millî Yol*, Sayı 20, 15 Haziran 1962, s. 11.

121 Yusuf Öktem, "Halk Eğitimi", *Millî Yol*, Sayı 47, 21 Aralık 1962, s. 3.

122 "Millî Eğitim Bakanlığınca Okuma Odalarına Tavsiye Edilen Kitaplar", *Millî Yol*, Sayı 36, 5 Ekim Aralık 1962, s. 11.

123 Örneğin bk. "Maarif Bakanını İkaz Ediyoruz", *Millî Yol*, Sayı 12, 13 Nisan 1962, s. 12.

124 "[Başlıksız]", *Millî Yol*, Sayı 1, 26 Ocak 1962, s. 3.

125 " 'Aşırı Sağ ve Aşırı Sol'", *Millî Yol*, Sayı 23, 6 Temmuz 1962, s. 4-5.

126 bk. "Çelikbaş'ın Aleyhindeki Kişi", *Millî Yol*, Sayı 25, 20 Temmuz 1962, s. 5; "Yapılamayacak Şeyler de Vardır", *Millî Yol*, Sayı 1, 26 Ocak 1962, s. 15; "Tezatlar", *Millî Yol*, Sayı 15, 4 Mayıs 1962, s. 4; "Hiç Tanıtılmaz Olur mu?", *Millî Yol*, Sayı 17, 25 Mayıs 1962, s. 6-7; "Kabine'de Tartışma", *Millî Yol*, Sayı 38, 19 Ekim 1962, s. 11; "Meclis'teki Solcu Koalisyon", *Millî Yol*, Sayı 40, 2 Kasım 1962, s. 12.

127 "Yine Köy Enstitüleri", *Millî Yol*, Sayı 4, 16 Şubat 1962, s. 6.

sorusunun sorulmasına yol açmıştı. Ayrıca bu durum Falih Rıfkı Atay'ın, Ahmet Emin Yalman'ın, Nadir Nadi'nin, Çetin Altan'ın ve Bedii Faik'in dikkatine sunulmuştu.[128] Gerek bu sorunun gerekse burada kimi isimlerin zikredilmesinin bir arka planı bulunmaktaydı. Derginin bir önceki sayısında da İnönü'nün ırkçılık adı altında tanımladığı bir düşünceye saldırdığı belirtilerek ona bir eleştiri yöneltilirken, onun bu konuda "*sabıkalı*" olduğu ve 1944 yılının 19 Mayıs Bayramı'ndaki konuşmasında aynı ifadeyle "*vatanseverlere sö[vdüğü]*" anlatılmış, bu arka plana işaret edilmişti.[129] İnönü, bu konuşmasını 1944 Irkçılık-Turancılık Davası sürecinde gerçekleştirmişti. *Millî Yol*, açık ki İnönü'nün bu tutumunu komünistlere destek olarak algılamıştır. Onun kimi başka adımlarını da aynı şekilde değerlendirmiştir. Onun "*hatalarından*" ilki olarak dile getirdiği husus, gizlice sosyalizm propagandası yapan bir dergi olarak tanımladığı, *Kadro* dergisinde yazması olmuştur.[130] 1962'te onun ülkede ciddi bir komünizm tehlikesi görmediği mealindeki beyanatını öne çıkararak[131] ve 22 Şubat Hareketi'ne katılan subayların kendisini öldürmesi durumunda intikamının üç ay içerisinde alınacağı ifadesindeki "*intikam alıcılar*" olarak komünistlere işaret ederek,[132] onun komünizme karşı tutumunu otuz yıllık bir süreklilik içinde ele aldığını göstermiştir. Bu sürekliliğin sembolü olarak ise onun Cumhurbaşkanlığı döneminde bir komünizm yuvası haline getirilmeye çalışıldığını ve bu konuda kimi neticeler alındığını düşündüğü Köy Enstitüleri'ni görmüştür.

Anlaşılacağı üzere *Millî Yol*, Köy Enstitüleri'ni komünizme hizmet eden bir kurum saymıştır.[133] Enstitülerde şarap üretimi yapılarak, kadın-erkek ilişkilerine yozlaştırıcı bir ortam sunularak ve çocuklar dine karşı soğutularak Türk milletinin ahlakının bozulduğunu düşünmüştür.[134] Enstitü'den mezun öğretmenlerden birisinin düzeni sorgulatması ve solcu yayınlar önermesi, bir diğerinin not vaadiyle kız öğrencisine tecavüz etmesi türünden haberlerle düşüncesinde ne kadar haklı olduğunu ortaya koymaya çalışmıştır.[135] Bu nedenle kurumu kapattıran kişi olarak tanımladığı Eski Millî Eğitim Bakanı Tevfik

---

[128] A. Okçuoğlu [Nejdet Sançar], "İnönü de mi Irkçı Oldu?", *Millî Yol*, Sayı 37, 12 Ekim 1962, s. 11. *Millî Yol*'un Falih Rıfkı Atay'ı, Ahmet Emin Yalman'ı ve Bedii Faik'i yayın hayatı boyunca birçok vesileyle eleştirmiş olduğu da not edilmelidir.

[129] "İnönü ve Irkçılık", *Millî Yol*, Sayı 36, 5 Ekim 1962, s. 3-6.

[130] "Bir İşaret Levhası", *Millî Yol*, Sayı 23, 6 Temmuz 1962, s. 12-13.

[131] "Haftanın Özü", *Millî Yol*, Sayı 3, 9 Şubat 1962, s. 2.

[132] "22 Şubat Hareketi", *Millî Yol*, Sayı 6, 2 Mart 1962, s. 4.

[133] Ayrıca bk. A. Okçuoğlu [Nejdet Sançar], "Köy Enstitülerindeki Komünizm Propagandası Unutulmamalı", *Millî Yol*, Sayı 1, 26 Ocak 1962, s. 11.

[134] Örneğin bk. "Şarap Fabrikası Bağ Evi", *Millî Yol*, Sayı 8, 16 Mart 1962, s. 8-9.

[135] "Polatlı Ortaokulundaki Feci Hal", *Millî Yol*, Sayı 44, 30 Kasım 1962, s. 11-12; "Köy Enstitülü Öğretmenin Marifetleri", *Millî Yol*, Sayı 41, 9 Kasım 1962, s. 2.

İleri'yi hayırla yâd etmiştir.[136] Köy Enstitüsü mezunları içinde milliyetçilerin de bulunduğunu sık sık vurgulamakla birlikte[137] Kurumun yeniden açılması yönündeki görüşlere sertçe karşılık vermiştir.[138] Türkiye Öğretmen Dernekleri Millî Federasyonu'nun, bir eğitim planlamasına ihtiyaç olduğu ve bunun için "*millî bir buluş*" olan Köy Enstitüleri deneyiminden de faydalanılabileceğini belirttiği Başbakan İnönü'ye açık mektubunun *Yön* dergisinde yayınlanması[139] üzerine ise sayfalarında Federasyon yönetiminin karşısında yer alan "*milliyetçi*" Ankara Öğretmen Dernekleri'nin bildirilerine yer açarak tavır göstermiştir.[140]

**İlericilik-Gericilik, Ahlak ve Din**

*Millî Yol*, komünizm karşıtı eylemlere olduğu gibi komünizm karşıtlığının parçası olacak şekilde kimi yayınların eleştirisine ve protestosuna ilişkin haberlere de genişçe yer vermiştir. Onun Köy Enstitüleri'nin önemli ismi İsmail Hakkı Tonguç'u övdüğü iddiasıyla *Dünya* Gazetesi'nin yakıldığı haberleştirmesi; komünizm propagandası yaptığı iddiasıyla *Ataç* dergisini eleştirmesi ve bu konuda resmî makamları uyarması durumun örneklerindendir.[141] Dergideki "*müstehcen neşriyatlara*" yönelik kimi eleştiriler ve protesto haberleri[142] bundan bağımsız gibi görünse de bu neşriyatlar dergide daha ziyade solcu neşriyatlar ve komünizmle birlikte anılmıştır.[143] Köy Enstitüsü mezunu yazar Fakir Baykurt'un aynı isimli romanından uyarlanan "*Yılanların Öcü*" filmi ise içindeki kimi sahneler nedeniyle müstehcenlik ile komünizm arasındaki ilişkinin pekiştirildiği ve derginin neredeyse bütün yayın süresi boyunca eleştiriler ve protesto haberleriyle gündeminden düşürmediği bir konu olmuştur.[144]

*Millî Yol*'un bu minvalde yarattığı başka bir terkip, komünizm-ilericilik-ahlaksızlık olmuştur. Dergide, kendisine ilerici sıfatı yakıştıranların komünistler olduğu ve onların Türkiye'nin menfaatini düşünenleri gerici olarak adlandırdığı düşüncesi yer etmiştir.[145] Öte yandan öğrencilerine karşı biri tecavüz diğeri

[136] "Merhumu Nasıl Bilirsiniz?", *Millî Yol*, Sayı 1, 26 Ocak 1962, s. 10-12.

[137] Şu yazıdan sonra dergide bu durum başta aynı yazar tarafından olmak üzer çeşitli biçimlerde vurgulanmıştır. bk. A. Okçuoğlu [Nejdet Sançar], "Vatansever Köy Enstitüsü Mezunlarına Açık Mektup: I", *Millî Yol*, Sayı 1, 26 Ocak 1962, s. 10-12.

[138] Örneğin bk. "Ölüyü Diriltmek Allaha Mahsustur", *Millî Yol*, Sayı 13, 20 Nisan 1962, s. 11-12.

[139] "Öğretmenlerden Başbakana…", *Yön*, Sayı 32, 25 Temmuz 1962, s. 15.

[140] "Ankara Öğretmenler Derneğinin Cevabı", *Millî Yol*, Sayı 29, 17 Ağustos 1962, s. 5-6.

[141] "Dünya Gazetesi'nin Yakılışı", *Millî Yol*, Sayı 22, 29 Haziran 1962, s. 6; "Ataç Dergisi", *Millî Yol*, Sayı 38, 19 Ekim 1962, s. 12.

[142] Örneğin bk. "Müstehçen Neşriyat", *Millî Yol*, Sayı 12, 13 Nisan 1962, s. 3.

[143] Örneğin bk. "Müstehcen ve Solcu Yayınlar", *Millî Yol*, Sayı 13, 20 Nisan 1962, s. 4.

[144] Örneğin bk. "Adana'da Yılanların Öcü", *Millî Yol*, Sayı 14, 27 Nisan 1962, s. 4; "Erzurumda Yılanlara Karşı Tepki", *Millî Yol*, Sayı 22, 29 Haziran 1962, s. 10.

[145] Örneğin bk. "Gericiler", *Millî Yol*, Sayı 16, 11 Mayıs 1962, s. 6.

tacizde bulunduğu öne sürülen iki öğretmen, siyasi tutumları hakkında herhangi bir açıklama yapılmaksızın, ilerici olarak tanıtılmışlardır.[146] İlericilik ayrıca sapıklık, kötülük, zararlı alışkanlıklar ve yüz kızartıcı suç ile birlikte ele alınmıştır.[147] Ancak beklenileceğinin aksine, komünizmle ilişkili olarak ele alındığı için dolaylı olarak içerse de,[148] doğrudan din bağlamında ele alınmamıştır.

*Millî Yol*, yukarıda belirtilen bu tutum ve davranışları ahlaki birer problem olarak ilericilikten bağımsız olarak da sayfalarında çok kez işlemiştir. Alkol kullanımını kimi zaman olumsuz resmettiği bir tablonun önemli bir unsuru olarak değerlendirmiştir.[149] Türkeş'i "*içki ve sigara kullanmayan ciddî bir insan*" olarak tasvir eden bir yazıya yer vererek, alkol kullanmamayı sağlam bir kişiliğin parçası olarak gören yaklaşımı paylaşmıştır.[150] İlericilik-gericilik bağlamında karşımıza çıkarmadığı din olgusunu da alkol kullanımı konusuyla birlikte karşımıza çıkarmıştır. Kuruluş hazırlıkları yapılan Türkçüler Derneği'nin taslak tüzüğünde öngörülen kımız yapacak ve satacak bir şirketin kurulması konusu kımızın İslam açısından helal olup olmadığı sorununu beraberinde getirince, *Millî Yol* yazarı İsmet Tümtürk, din âlimlerinin kararı sonrası gerekirse kımız yapımının ve içiminin terk edilebileceği görüşünü belirtmiştir.[151]

*Millî Yol*'da İslam aleyhtarı konuşmalar eleştirilmiş, Müslüman din adamlarına ihtimam gösterilmiş, Konya'da Yüksek İslam Enstitüsü'nün açılması sevinçle karşılanmıştır.[152] İmam Hatip Ortaokulları'nın kapatılacağı yönündeki söylentiler takip edilmiş, böyle bir gelişmenin yaşanmaması için karşı çıkışta bulunulmuş ve bu yöndeki bildirilere yer verilmiştir.[153] Öte yandan Rum

[146] "Aşırı 'İlerici' İki Öğretmen", *Millî Yol*, Sayı 18, 1 Haziran 1962, s. 5.

[147] Yusuf Öktem, "İlericiler (!)", *Millî Yol*, Sayı 22, 29 Haziran 1962, s. 3; Mehmet Serhat, "İlericilik Gericilik Meselesi", *Millî Yol*, Sayı 33, 14 Eylül 1962, s. 14.

[148] Komünizmin din aleyhtarlığı konusunda iki örnek için bk. Süleyman Hayri Bolay, "Emniyet Supabı", *Millî Yol*, Sayı 6, 2 Mart 1962, s. 7; Hayrani Ilgar, "Din Düşmanlığı", *Millî Yol*, Sayı 26, 27 Temmuz 1962, s. 11.

[149] Örneğin bk. "Kadeş Rezaleti", *Millî Yol*, Sayı 10, 30 Mart 1962, s. 8-10.

[150] "Alparslan Türkeş Hakkında Bir Görüş", s. 9.

[151] İsmet Tümtürk, "Kımız Meselesi", *Millî Yol*, Sayı 28, 10 Ağustos 1962, s. 15.

[152] Örneğin bk. "Acayip Bir Öğretim Yolu", *Millî Yol*, Sayı 17, 25 Mayıs 1962, s. 5; "Din Adamlarının Durumu", *Millî Yol*, Sayı 30, 24 Ağustos 1962, s. 6-7; "Konyada Yüksek İslam Enstitüsü Açıldı", *Millî Yol*, Sayı 44, 30 Kasım 1962, s. 7.

[153] Örnek bir yazı için bk. "İmam-Hatip Okullarına Düşmanlık", *Millî Yol*, Sayı 22, 29 Haziran 1962, s. 10-12.

Ortodoks Kilisesi Patriği Athenagoras, gizli ilişkiler içerisinde olduğu[154] ve "*Bizans İmparatoru*" gibi hareket ettiği[155] iddialarıyla eleştirilmiştir.

Buralarda din, millî kimlik çerçevesi içerisinde ele alınmıştır. *Millî Yol*, bunun dışında dinî içerikli yazılara sayfalarında yer vermemiştir. Dinî cemaatlere değinme konusunda ise önemli bir istisnada bulunmuştur. Daha önce çeşitli haberlerle kendisine yakınlığını hissettirdiği CKMP Kastamonu Milletvekili İsmail Hakkı Yılanlıoğlu'nun,[156] Nurculuk meselesini Meclis gündemine getirmesini genişçe bir yorumla haberleştirmiştir. Haklarında açılan birçok davadan beraat etmelerine ve suçsuzlukları ortada olmasına rağmen, kimi savcı ve idarecilerin Nurcu olarak adlandırılan vatandaşlara yönelik insan haklarına ve hukuk devleti anlayışıyla uyuşmayacak bir biçimde baskıda bulunmayı adet haline getirdiklerinden yakınmıştır. Kendilerinin olaylara tarafsız bir gözlemle ama gerçeğe olan saygıları nedeniyle birçoklarının konuşmaya cesaret edemediği Nurculuk meselesine eğileceğini açıklamıştır.[157] Bunun ardından Nurculuk üzerine üç yazılık bir seriyi yayımlamaya başlamıştır. Serinin ilk yazısını da ilgili sayısının kapağının bütününe taşımıştır. İki iki yazıda Nurculara yönelik baskının hukuki dayanaklarının geçersizliği, onlara karşı izlenen siyasetin onları zayıflatmak yerine güçlendirdiği, baskı altında bulundukları için onlara eleştiri yöneltebilmenin ahlaken güçlüğü, onlara karşı yapılan uygulamaların zaman zaman bütün Müslümanlara karşı yapılan uygulamalara dönüşebildiği, halkın Hükümet'e yönelik antipatisinin Hükümet tarafından baskı altına alınanlara karşı sempati göstermesine yol açtığı gibi noktalara vurgu yapılmış ve birkaç örnek olay aktarılmıştır.[158] Daha tartışmalı hususlar ele alınacağı gerekçesiyle yazarının ismiyle (İsmet Tümtürk) birlikte yayımlanan üçüncü yazıda, Nurcu olmayan dindar ve milliyetçi kesimlerden Nurculara karşı yöneltilen kimi eleştiriler dile getirilmiştir.[159]

Yazar, ilerleyen yazılarda Nurcuların bu eleştirilere verecekleri yanıtların yayımlanacağını belirtmişse de derginin uzun olmayan ömrü buna olanak tanımamıştır. Çalışmanın Giriş'inde değinildiği üzere Nurculuk meselesi, derginin sonunu getirmiştir. Ancak olaylar bununla sınırlı kalmamış, derginin neşriyat müdürü de olan Tümtürk'ün, tüzük tasladığını hazırladığı ve Türklüğün var oluş kavgasının kalesi olacağı düşüncesiyle inşa edilen Türkçüler

---

154 "Patrikhane", *Millî Yol*, Sayı 8, 16 Mart 1962, s. 8.

155 M[urat] G[ençoğlu], "Fener İmparatoru", *Millî Yol*, Sayı 33, 14 Eylül 1962, s. 4.

156 Örneğin bk. "Tam Adamı", *Millî Yol*, Sayı 1, 26 Ocak 1962, s. 10.

157 " 'Nurculuk' Meselesi", *Millî Yol*, Sayı 42, 16 Kasım 1962, s. 10-11.

158 "Nurculuk Meselesi", *Millî Yol*, Sayı 43, 23 Kasım 1962, s. 8-11; "Nurculuk Meselesi: 2", *Millî Yol*, Sayı 44, 30 Kasım 1962, s. 8-10;

159 İsmet Tümtürk, "Nurculuk Meselesi: 3", *Millî Yol*, Sayı 47, 21 Aralık 1962, s. 13-14.

Derneği'nden istifa etmesine uzanmıştır.[160] Üstelik bir yıl kadar sonra *Millî Yol*'un başına gelenlerin bir benzeri, Atsız'ın "*kurucu*" olarak takdim edildiği ve yukarıda CKMP milletvekili olarak anılan Yılanlıoğlu'nun sahipliğini yaptığı *Orkun*'un (1962-1964) başına gelecektir. *Orkun*'da Türklük ile birlikte Müslümanlığa vurgu yapılan bazı yazıların ardından Atsız, *Ötüken* adında bir dergi çıkaracak, burada İslamiyet'i Arapların milletleşme sürecinin bir unsuru olarak değerlendirecek ve İslam birliği fikrini savunmayı vatan hainliği sayacaktır. *Orkun*'dan Yılanlıoğlu'nun Atsız'ın yazısına yanıt niteliğinde bir yazı yayımlamasının ardından da Türkçüler arasındaki ayrılıklar görünürlük kazanacaktır.[161] Bütün bu süreç bir bakıma Atsız ve çevresinin Türkeş'in liderlik edeceği Milliyetçi Hareket Partisi ile 1972 yılında yaşayacağı ayrılığın da ön provası mahiyetini taşımıştır.[162]

**Devletçilik, Özel Teşebbüs ve Devlet Planlama Teşkilatı**

*Millî Yol*'un 23. sayısında "Yaşasın Devletçilik" isimli bir köşeye yer verilmiştir. Köşe ismi bir tabela çizimi üzerinde gösterilmiş, tabelanın iki yanına domuz çizilmiştir. Köşedeki ilk yazının başlığının pekiştirdiği üzere burada "*devletin malı deniz yemeyen domuz*" atasözüne bir gönderme yapılmıştır. Derginin bir sonraki sayısında da yer bulan bu köşe devlet kurumlarının çeşitli biçimlerde suiistimale uğratılmasına ilişkin haberlere ve yorumlara ayrılmıştır.[163] İlgili köşe dergide uzunca bir süre yer bulamadıysa da bu ve devam eden sayılardaki kimi haber ve yorumlar sadece devletin suiistimale uğratılmasını değil devletçiliğin de eleştirildiğini göstermektedir. Dergide bir yandan Sovyetler Birliği lideri Nikita Kruşçev'den "*kendi aç halkını besleyemez ve koyu devletçi*" birisi olarak söz edilirken[164] diğer yandan Türkiye'de bütün devletçilik propagandasına rağmen özel teşebbüs anlayışını sahiplenenlerin artmasının memnuniyet verici olduğu ifade edilmiştir.[165] Gayet olumlu bir gelişme olarak İsveç'te sosyalizmden özel teşebbüse doğru bir dönüşüm gerçekleştiği haber yapılırken;[166] aynı sayfada, Türkiye'nin çeşitli şehirlerinde Menkul Kıymetler Borsası kurulması yolunda

[160] Delirorman, *age.*, s. 310, 332; Altan Delirorman, *Atsız: Hayatı, Görüşleri, Eserleri*, 2. bs., Berikan Yayınevi, Ankara, 2014, s. 114, 119.

[161] Karabulak, *age.*, s. 98-103.

[162] *age.*, s. 317-326.

[163] Örneğin bk. "Yaşasın Devletçilik", *Millî Yol*, Sayı 23, 6 Temmuz 1962, s. 13.

[164] "Kruşçef de Aynı Fikirde", *Millî Yol*, Sayı 24, 13 Temmuz 1962, s. 12.

[165] "Türkiyede Özel Teşebbüs Anlayışı Gelişiyor", *Millî Yol*, Sayı 25, 20 Temmuz 1962, s. 7.

[166] "İsveç'te Sosyalizm Yerini Özel Teşebbüse Bırakıyor", *Millî Yol*, Sayı 26, 27 Temmuz 1962, s. 10.

atılan resmî adımlar, bütün milletin hayrına olacak bir "*milli kapitalizmin*" müjdecisi olarak yorumlanmıştır.[167]

*Millî Yol*, devletçiliğe ve devletçilikle ilişkili olarak ele aldığı kişi ve çevrelere yönelik eleştirilerini asıl olarak planlama ve Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) üzerinden gerçekleştirmiştir. Serbest teşebbüsün çok daha verimli olduğu kanaatini taşımış; planlamayı "*serbest teşebbüse demirden bir gömlek giydiril[en]*" yasaklarla dolu bir süreç olarak tanımlamıştır. Doğa kanunlarına aykırı bir biçimde değişmezlik üzerine kurulu olan planlamanın, tarihin akışına uyum sağlama becerisinin olmadığını, ekonomik ilerlemeye ve yaratıcılığa olanak tanımadığını, bunaltıcı bürokratik süreçleri beraberinde getirdiğini öne sürmüştür.[168] Planlı ekonomiye bağlı kalan Küba'da ve Arnavutluk'ta halkın alım gücünü düşmüş olduğu ve birçok ihtiyaç maddesine ulaşamadığı yönündeki haberlerle, planlamayı, komünistlikle özdeşleştirmiştir.[169] Türkiye'de planlama konusunu gündeme getirenlerin Türkiye'nin menfaatleri aksine hareket eden kimseler, yani solcular olmasını kesinlikle bir tesadüf saymamıştır. Planlama işini yürütmek üzere kurulan DPT'nin üyelerini de henüz ortada tartışılacak bir plan bile yokken onları savunma ihtiyacı hissedenleri de solcu olarak tanımlamıştır.[170] DPT'nin düşüncelerinin millete kabul ettirilmesi maksadıyla yoğun bir propaganda faaliyetine girişildiği gözleminde bulunmuş ve bunu gerçekleştirenler olarak öncelikle komünistlikten sabıkalı kimselere işaret etmiştir. DPT üyelerinin Köy Enstitülerinin açılması gibi planlamayla ilgili olmayan bir konuda istekte bulunduklarını ve DPT'nin gerçekleştirdiği anketleri sadece Köy Enstitüsü mezunu öğretmenlere yaptırdığını belirterek onların solculuklarını ve solcularla olan rabıtalarını gündeme getirmiştir. DPT üyelerinin iktisadi kalkınma için önerdiği hususları Türkiye'nin zararına bir komünist işi olduğunu ifade etmiştir: aşırı nüfusu besleyecek verimli araziler olmadığından nüfus doğum oranlarının düşürülmesi, köylünün beden gücüyle kalkınmaya katkı sunması ve işsizliği önlemek amacıyla tarımda traktör kullanımı yerine insan gücü kullanımı.[171] Benzer bağlamda, sızıntı bilgi olarak haberleştirdiği DPT'nin iki yol boyunca yeni bir lise, bir yıl boyunca yeni bir ortaokul

---

167 "Sermaye Piyasası Kurma Yolunda Adımlar", *Millî Yol*, Sayı 26, 27 Temmuz 1962, s. 10.

168 "Plan Devri Başlıyor", *Millî Yol*, Sayı 48, 28 Aralık 1962, s. 4-5.

169 "Yaşasın Planlı Ekonomi", *Millî Yol*, Sayı 32, 7 Eylül 1962, s. 15; "Arnavutlukta Durum", *Millî Yol*, Sayı 37, 12 Ekim 1962, s. 13-14.

170 "5 Yıllık Plan", *Millî Yol*, Sayı 26, 27 Temmuz 1962, s. 8-9.

171 "Plânlama Meseleleri", *Millî Yol*, Sayı 28, 27 Temmuz 1962, s. 6, 10-12; "Bir Anket İçin Yalnız Enstitü Mezunları Seçildi", *Millî Yol*, Sayı 23, 6 Temmuz 1962, s. 2; "İşsizliğe Bulunan Çare (!)", *Millî Yol*, Sayı 17, 25 Mayıs 1962, s. 11.

açılmaması ve resmî hafta tatilinin iki güne çıkarılması yönündeki düşüncelerini, solcuların Türklük karşıtı ve millî menfaatlerin aksine işlerinden saymıştır.[172]

*Millî Yol*, Türkiye'nin DPT eliyle iktisaden kalkınamayacağını ispat etmek için daha başka kanıtlara ve söylemlere de başvurmuştur. Amerikalı bir maliye uzmanının DPT üyelerinin alanlarında yeterince uzman ve yetenekli olmadığı yönündeki görüşlerini içeren raporunun bir devlet sırrı olarak saklandığını iddia etmiştir.[173] DPT üyelerini, ülke gerçeklerini kavrayamayacak ölçüde "*çocuk denecek yaşta*" olmalarına karşın on beş yıllık plan yapmaya yeltendikleri için küçümsemiştir.[174] Hatta sıkça ve ağır eleştirilerde bulunduğu İsmet İnönü'yü belki de ilk defa bu bağlamda değerlendirdiği bir konuşması vesileyle olumsuz ifadelerle ele almamıştır. İnönü'nün ilgili konuşmasında kendisinin ilişki kurduğu DPT – devletçilik – sosyalizm zincirini kıran bir yön görmüştür. Onun konuşmasını, DPT'yi "*harika çocuklar yurdu*" olarak öven bir ifade barındırmasına karşın, Atatürk ilkelerinden devletçiliğe ve aynı zamanda sosyalist düzene bir karşı duruş olarak yorumlamıştır.[175]

İnönü'nün bu konuşmadan bir süre sonra DPT'nin önde gelen üyeleri, planlarına müdahale edildiği için istifa etmiştir. *Millî Yol*, solcu yıkıcı zihniyetle var edilmiş olan ve eksiksiz uygulandığında dahi asla başarıya ulaşma şansı olmayan bu plana müdahale işinin DPT üyelerine ve solculara ileride, plan tam olarak uygulanmadığı için başarı elde edilemediği, yönünde bir propaganda fırsatı verdiği düşüncesinde olmuştur. İnönü'nün koruyuculuğunda güçlenen DPT üyelerinin, İnönü'nün bu zaafından faydalanmak isteyen solculara ülkeyi sürekli olarak sola çekme olanağı verdiği gibi DPT üyelerinin istifasının hükümeti zora sokacağı için "*aşırı sosyalist*" *Yön* dergisi çevresinde büyük memnuniyetle karşılandığını belirtmiştir.[176]

**Amerika Birleşik Devletleri, Sağcılık ve Antikomünizm**

*Millî Yol*, Amerika Birleşik Devletleri'ni (ABD) sağcılık ve kendi açısından aynı anlama gelmek üzere antikomünist tutum nedeniyle sayfalarına taşımıştır. Bunu görünür kılan en dikkat çekici örnek, derginin şiir yayımlamama ilkesini ABD sağcılarının simgesi niteliğindeki bir şiiri serbest bir çeviri ile yayımlayarak bozmasıdır.[177] Derginin bir ABD'linin "*Allahsız komünistlik beni tehdit ediyor*"

---

[172] "Korkunç Bir Teklif", *Millî Yol*, Sayı 31, 31 Ağustos 1962, s. 3; "Hafta Tatili İki Gün Oluyor?", *Millî Yol*, Sayı 26, 27 Temmuz 1962, s. 8.

[173] "Devlet Sırrı", *Millî Yol*, Sayı 17, 25 Mayıs 1962, s. 11.

[174] "Planlamacıların Yaşı", *Millî Yol*, Sayı 33, 14 Eylül 1962, s. 6-7.

[175] "İnönü ve Özel Teşebbüs", *Millî Yol*, Sayı 29, 17 Ağustos 1962, s. 11-12.

[176] " 'Plancılar Gitti'", *Millî Yol*, Sayı 36, 5 Ekim 1962, s. 12-13; " 'Harika Çocuklar'ın İstifasına Sevinenler", *Millî Yol*, Sayı 36, 5 Ekim 1962, s. 2.

[177] "Mücadeleyi Bırakma", *Millî Yol*, Sayı 43, 23 Kasım 1962, s. 13-14.

ifadelerini içeren nutkunu "*aynen*" çevrildiğini belirterek yayımlaması; ABD'de yapılan seçimlerde Cumhuriyetçi Parti'nin kimi kayıplar yaşamasının daha sağcı adaylara fırsat verilmemesiyle açıklaması; bir kıssadan hisse iktibas edilirken "*ABD sağcı basınından*" ifadesini kullanarak dayanağını vurgulama ihtiyacı hep aynı tutumun ürünüdür. [178] Bir ABD Başkanı gençlere ahlaki ve dini yollar tavsiye edebiliyorken bunun Türkiye'de gerçekleştirilememesinden yakınan bir yazıya yer vermesi,[179] doğrudan sağcılık algısı ile ilişkilendirilmelidir.

*Millî Yol*, yayın hayatını yarılamakta olduğu bir dönem itibariyle, daha ziyade Türkiye ile ilgili önemli meselelere yer verdiği orta sayfalarını yukarıda belirtilen tutumla ve azımsanmayacak kez ABD kaynaklı yazılara ayırmaya başlamıştır. İlk olarak, ABD'deki ve diğer ülkelerdeki sağcıların solcularla olan mücadele deneyimlerinden faydalanmaya gayret göstereceklerini belirterek ABD'deki yükselen sağcı harekete yer vermiştir. Sağcı dernekler ve basının durumu ile sağcıların ordu içerisindeki konumuna ilişkin açıklamalarda bulunmuş; sağcıların isteklerinin, tutum ve davranışlarının neler olduğunu aktartmıştır.[180] Daha sonra, komünizme karşı mücadelenin herkesin görevi olmakla birlikte bir de "*doktordan fikir danışma*" gerekliliği düşüncesiyle, ABD'nin en önemli sağcı derneği olarak sözünü ettiği John Birch Derneği'nin Başkanı Robert W. H. Welch'e başvurmuştur. Onun insanların komünist olma nedenlerini gösterdiği çalışmasını özet ve çeviri olarak yayımlamıştır.[181] Ardından, gösterilerde komünistlerin nasıl gizli rol üstlendikleri ve onların oyunlarının nasıl bozulabileceği hususunda çeşitli örnekler ve araştırma sonuçları barındıran bir yazıyı ABD Harp Akademisi dergisi *Military Review*'den özet ve çeviriyle iki parça halinde okurlarına sunmuştur.[182] ABD Federal Soruşturma Bürosu (FBI) Direktörü J. Edgar Hoover'ın *Masters of Deceit* isimli eserini, komünistlerin sendika ve derneklerin yönetimini nasıl ele geçirdiğini, yeraltı faaliyetlerini, ajanlık ve sabotaj faaliyetlerini merkeze alacak şekilde üç yazılık bir özet ve çeviri olarak yayımlamıştır.[183] Son olarak ise komünizmi önlemek amacıyla faaliyet gösteren ya da faaliyetlerinin en önemli kısmını komünizmle mücadele

[178] "Komünistliğe Karşı Siz Ne Yapıyorsunuz?", *Millî Yol*, Sayı 38, 19 Ekim 1962, s. 14; "Amerika Seçimlerinin Dersi", *Millî Yol*, Sayı 43, 23 Kasım 1962, s. 15; "Kurt Kanı", *Millî Yol*, Sayı 48, 28 Aralık 1962, s. 5.

[179] Tahsin Ünal, "Softa Herbert Hoover ve Gerici Amerika (!), *Millî Yol*, Sayı 43, 23 Kasım 1962, s. 14.

[180] "Birleşik Amerika'da Sağcılık Hareketi", *Millî Yol*, Sayı 22, 29 Haziran 1962, s. 8-10.

[181] Robert W. H. Welch, "İnsanlar Neden Komünist Olurlar", *Millî Yol*, Sayı 24, 13 Temmuz 1962, s. 8-10.

[182] Eugene H. Methvin, "Nümayişlerde Kızılların Gizli Rolü", *Millî Yol*, Sayı 27, 3 Ağustos 1962, s. 8-11.

[183] J. Edgar Hoover, "Kızıllar Sendika ve Derneklerin İdaresini Nasıl Ele Geçiriyorlar", *Millî Yol*, Sayı 29, 17 Ağustos 1962, s. 8-11.

oluşturan ABD'deki kimi resmî kurumların nasıl oluştuğu, ne gibi işler yaptığı, nasıl başarılar sağladığı türünden bilgiler ve örnekler içeren üç yazılık bir seriye yer vermiştir.[184]

*Millî Yol*'un ABD'ye ve ABD'lilere yönelik olumsuz yaklaşım sergilediği iki örnek burada not edilmelidir. Birisi, Türkiye'de bulunan ABD'li kimi askerî personelin görevleri sırasında işlediği suçların ABD tarafından ciddiyetle takip edilmemesi durumunun, iki ülke arasındaki hukuku zedelediğinden, Türklerin bağımsızlık ve şeref duygularını incittiğinden söz etmesidir.[185] Diğeri, İzmir'deki NATO Karargâhı'ndaki ABD'li askerlerden kimisinin Türkiye'yi pislikten geçilmeyen bir cehennem olarak tanımlaması karşısında, onları Türkiye'de kapalı bir hayat yaşayıp Türk insanını yeterince tanımamaları gerekçesiyle eleştirmesidir.[186]

**Sonuç**

27 Mayıs Müdahalesi (1960) ile Demokrat Parti iktidarına son verilmiş; Millî Birlik Komitesi (MBK), ülke idaresini eline almıştır. MBK üyelerinin izlenecek yol konusundaki görüş ayrılıkları, bir müddet sonra, hemen seçimlere gidilmemesine taraftar olan 14 üyenin (*Ondörtler*) 13 Kasım 1960 tarihinde MBK'den tasfiye edilmesiyle sonuçlanmıştır. Türkçü kimliğiyle bilinen Alparslan Türkeş de tasfiye edilenler arasında yer almıştır. *Millî Yol*, Türkeş'in idare merkezinin dışına itildiği bir süreçte ve 15 Ekim 1961'de yapılan genel seçimlerin ardından, Türkeş yanlısı, haftalık milliyetçi bir dergi olarak güncel siyasetin aktörlerinden birisi olmaya çalışmıştır. Seçim sonuçlarından memnuniyetsizliğini manşete taşıdığı 26 Ocak 1962 tarihli sayısı ile yayın hayatına başlamış, 1962 yılı boyunca 48 sayı çıkmıştır. Bütün bu süre boyunca Türkiye'yi yönetebilecek tek kişi olarak işaret ettiği Türkeş'i gündemde tutmaya çalışmıştır. Onun *Ondörtler* içerisinde MBK'den tasfiyesi sürecinin kamuoyunca bilinmesi halinde geniş kitlelerin ona teveccühünün artacağını düşünmüş; bu amaca hizmet edecek haberlere ve yorumlara yer vermiştir. Onun ülke idaresinde yeniden önemli bir konuma gelmesi ihtimalini göz önünde bulundurarak bir dönem birlikte hareket eden *Ondörtler* içerisindeki görüş ayrılıklarına da değinmemeye gayret göstermiştir.

Türkeş, 1944 Irkçılık-Turancılık Davası'nda yargılanmış bir isimdir. *Millî Yol* ile 1940'lı yılların Türkçü çevreleri arasında dolaylı olmayan bir bağ hatta bir bakıma süreklilik vardır. Bu durum *Millî Yol*'un başta İsmet Tümtürk olmak üzere yazar kadrosuna, tarihsel referanslarına ve bir mücadele büyüğü olarak

---

184 "Amerika'da Komünistliğe Karşı Duran Kuvvetler: 1, Meclis Tahkikat Komisyonu", *Millî Yol*, Sayı 36, 5 Ekim 1962, s. 8-10.

185 "Amerika'lılar Meselesi", *Millî Yol*, Sayı 5, 23 Şubat 1962, s. 4.

186 "NATO'dan Veda Mesajı", *Millî Yol*, Sayı 29, 17 Ağustos 1962, s. 4.

Nihal Atsız'a duyduğu saygıya yansımıştır. *Millî Yol* açısından 1940'lardan 1960'lara uzanan bir sürekliliği karşı cepheden kurmak da mümkündür. *Millî Yol*, 1940'larda Turancı akımın ve *Ondörtler*'in tasfiyesiyle Türkçü düşüncenin mahkûm edilişleri olarak yorumladığı gelişmelerden doğrudan veya taraftarları dolayısıyla İsmet İnönü'yü sorumlu tutmuştur. Dahası komünizmi Türklüğün imha planı olarak gördüğünden, Türkçülüğün karşısına konumlandırdığı İnönü'yü komünizmin Türkiye'de kök salmasının en önemli müsebbibi olarak değerlendirmiştir. Ona yönelik muhalefetini bir biçimde onunla ilişkili gördüğü kimselere de aksettirmiştir. MBK üyeliği devam edip sonradan Senatör olanlara, İnönist diye adlandırdığı Adalet Partisi milletvekillerine, Ekrem Alican'a ve Osman Bölükbaşı'na sert muhalefet göstermiştir.

*Millî Yol*, antikomünizmi temel ilke saymıştır. Komünizme, komünistlere, Sovyetler Birliği gibi sosyalist/komünist ülkelere, komünistlerle aralarında sadece ince bir ayrım gördüğü Türkiye'deki solculara karşı düşmanca bir tutum takınmıştır. Sovyetler Birliği'nin karşısındaki ABD'nin yanında saf tutmuş; iktisadi konularda özel teşebbüs savunusuyla ve komünizme karşı dini inanç mayasıyla yoğrulmuş bir var oluş mücadelesi anlayışıyla ABD'yi örnek almıştır. İktisadi devletçilik uygulamalarını ve Devlet Planlama Teşkilatı'nı Türkiye'yi komünizme götürmek isteyenlerin birer aracı saymıştır. Köy Enstitüleri'ni komünistlerin hoşlarına gidecek biçimde ahlaksızlık propagandası yapan ve dini değerlere zarar veren bir eğitim kurumu olarak görmüştür.

*Millî Yol*'un kapanış süreci çok hesaplı bir biçimde gerçekleşmemiştir. Dergide çıkan ve ele alınan kesime karşı asgari de olsa yakınlığın hissedildiği Nurculuk ile ilgili bir yazı dizisi, Atsız'ın eleştirisiyle karşılaşmıştır. Derginin yöneticisi Tümtürk, Atsız'ın eleştirisini haklı bulmasa da bir mücadele büyüğünün eleştirisi olarak dikkate almak durumunda kalmış ve *Millî Yol*'un yayın hayatına son vermiştir. Bunun ardından da Türkçüler Derneği'nden ayrılmıştır. Bu sürece zamanla Türkçülüğü İslam ile birlikte kavrayan başka kimselerin ayrılıkları eklenecek; Türkçülerin bir kısmının Atsız ile arasına mesafe koymaya başladığı bir süreç başlayacaktır.

**Kaynaklar**

**Süreli Yayınlar**

*Milli Yol*

*Yön*

*Cumhuriyet*

**Kitaplar, Makaleler ve Tezler**

AKAR Elif (2019) *Türkiye'de Türkçülük, Turancılık ve Yargılamalar (1940-1950 Arası Dönem)*, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

DELİORMAN Altan (1978) *Tanıdığım Atsız*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul.

---------- (2014) *Atsız: Hayatı, Görüşleri, Eserleri*, 2. bs., Berikan Yayınevi, Ankara.

DEMİREL Tanel (2016) *Türkiye'nin Uzun On Yılı: Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs Darbesi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2. Basım, İstanbul.

KARABULAK Ozan (2018) *Atsız ve Türkçülüğün Yarım Asrı: Süreli Yayınlarda Türk Milliyetçiliğinin Seyri (1931-1974)*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.

KOCA Bayram (2021) *"Kürtler Aslında…": Uç Sağın Kürtlere Bakışı*, İletişim Yayınları, İstanbul.

ÖZDAĞ Ümit (1997) *Menderes Döneminde Ordu-Siyaset İlişkileri ve 27 Mayıs İhtilali*, Boyut Kitapları, İstanbul.

SANLI Ferit Salim (2017) *Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisinden Milliyetçi Hareket Partisi'ne -Tarihî Süreç, İdeoloji ve Politika- (1960-1969)*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.

---------- (2018) 27 Mayıs'ın "Zoraki Diplomatları": 14'lerin Yurtdışı Faaliyetleri, *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, Cilt 11, Sayı 23, 2018, ss. 221-248.

SEFERCİOĞLU Necmeddin (2008) *Türkçü Dergiler*, Türk Ocakları Ankara Şubesi Yayınları, Ankara.

TURGUT Hulûsi (1995) *Türkeş'in Anıları: Şahinlerin Dansı*, ABC Basın Ajans Yayınları, İstanbul.

YAVUZ Bülent - BÜLBÜL Mahmut Bülbül (2012) Çift Meclis Sistemi ve Türkiye, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 16, Sayı 1, 2012, ss. 217-260.

YILMAZ Murat (2018) *Millî Yol* Dergisinde Alparslan Türkeş İmajı*, Doğumunun 100. Yılında Alparslan Türkeş'e Armağan*, Ed. Saadettin Yağmur GÖNENÇ, Tuba TOMBULOĞLU, Berikan Yayınevi, Ankara, s. 163-180.